

ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska priloga „Jutra“

Štev. 16.

V Ljubljani, dne 30. aprila 1927.

Leto I.

Ibis:

Slovenski pesnik knez Frankopan.

Dne 30. aprila se berejo v mnogih hrvatskih cerkvah črne maše za pokoj duše kneza Frana Krsta Frankopana in grofa Petra Zrinskega, ki sta padla pod sekiro avstrijskega rablja v Dunajskem Novem mestu dne 30. aprila 1671. Njune kosti so ležale stoletja v tuji grudi, stoprav jugoslovensko ujedinjenje jim je odprlo pot v domačo zemljo, kjer leže zdaj v srcu hrvatske dežele, v ponosnem Zagrebu. Kdo ne pozna žaloiigre teh dveh hrvatskih plemičev, ki sta svojo opornost zoper nasilne Habsburge plačala z lastnima glavama in z bodočnostjo svojih potomcev? Ne bomo danes pisali o njuni politiki. Hoteli bi le, da bi se koncem aprila spomnil tudi Slovenec krvave žaloiigre v Dunajskem Novem mestu pred 256 leti. Samo strokovnjak pri nas ve, da je tega dne padel pod rabljevo sekiro eden izmed redkih slovenskih književnikov tiste dobe, prvi in edini slovenski pesnik knežjega rodu. Bil je to knez Fran Krsto Frankopan iz slovite plemenitaške rodbine, ki je imela rodbinske vezi s celjskimi grofi in kateri bi šla brez dvoma velika vloga, če bi se bile uresničile zasnove celjskih grofov in načrti hrvatskih zarotnikov, usmerjeni za pomenljivim smotrom, da se ustanovi na prehodu Balkana in srednje Evrope nova država. Grad knezov Frankopanov še dandanašnji zre z visoke skale vrh Sušaka daleč čez sinje morje tja na tuzne istrske obale, kamor »duva vjetar od Levanta«, ki je »odpuhnil«
nesrečni Mari krono...

Pravimo: Fran Krsto Frankopan je bil slovenski književnik. Kajpada, oboje moramo vzeti relativno, ali boljše: v duhu takratnega časa. Slovenstvo je bilo tiste čase prav tako kot hrvatstvo nerazvita oblika narodne zavesti, zakaj nacionalna doba je prišla veliko pozneje. Knez Fran Krsto Frankopan je imel svoja posestva med Hrvati in Slovenci; videl je v slovenščini in hrvaščini le dve narečji, izmed katerih mu je bilo bližje in jezikovno bolj izrazito hrvaško, kakor se je čutil Hrvata v političnem smislu. Kultura je bila takrat v jedru latinska; velik vpliv pa je imela prav v njegovih dneh italijanska kultura, ki je pognala v 16. stoletju prekrasne sadove (renesansa) in vplivala tudi na slovinsko ali hrvatsko pesništvo na nasprotni obali Jadrana (Dalmacija). V tem du-

ševnem ozračju je živel knez Fran Krsto Frankopan, ki je bil mimo politike dovteten tudi za lepo slovstvo, zlasti za poezijo.

Stoprav 200 let po njegovi žalostni smrti se je razkrilo, da je bil pesnik. Frankopanove pesmi je pod imenom »Vrtič«
izdal leta 1871. Ivan Kostrenčič v Zagrebu. Pozneje je Ivan Kukuljević Sakcinski odkril tudi Frankopanovo elegijo, ki jo je spisal v latinščini in je izšla leta 1656. V zapuščini so našli še druge Frankopanove pesnitve in sestavke v hrvaščini, slovenščini, latinščini, nemščini in italijanščini.

Najbolj nas zanima, kajpa, to, kar je spisal Frankopan v slovenščini. V »Gartlecu«
ali vrtcu, ki ga je, kakor smo že omenili, izdal Ivan Kostrenčič, a le deloma, je ohranjen rokopis Frankopanove slovenske pesmi, ki je pri nas skorajda neznan. Pesem se glasi:

*Dva bratra su zgudi stala,
ter skupa potovala
čez krajnsku deželu;
prišli su v goru strmu
drevovat v jednu krčmu,
majuč le tu želju.*

*Tam bila krčmarica
jederna ko ena srnica
bela ino rumena.
Al pater takur joj pravi:
Oh ljuba, ti me ozdravi,
natur si rojena...*

Ta pesem kaže vpliv hrvaščine, kar je povsem umljivo, ker Frankopan po vsej verjetnosti ni poznal slovenskih slovstvenih izročil, v kolikor smo jih imeli izza reformacijske dobe, marveč se je učil slovenščine tako-le mimogrede, na svojem posestvu v Brežicah.

Zanimivejši od te Frankopanove slovenske pesmice, ki je bila spisana v duhu sodobne poezije, često opevajoče potepuške fratre, ki nadlegujejo ženske, je drug Frankopanov poizkus v slovenščini. Ohranil se je zgolj v konceptu. Frankopan je začel namreč prevajati v slovenščino komedijografa Moliera komedijo »George Dandin«. Kdaj je prevod nastal, ne vemo. Komedijo so vprizorili prvič v Versaillesu leta 1668, v tisku pa je izšla v Parizu leta 1669. Frankopan pa je bil že leta 1671 usmrčen, zato je jasno, da je nastal prevod med leti

1669.—1671. S. Ježić, iz čigar spisa »Fr. Krsto Frankopan kao književnik« (»Savremenik« 1915) posnemamo te podatke, sodi, da je začel prevajati v zaporu.

»V času, ko je nastal (slovenski) Frankopanov prevod, sta bili prevedeni na italijanski jezik samo še dve Molièrovi komediji, nekako ob istem času sta nastala dva holandska prevoda, nato pa tudi neka nemška izdaja petih Molièrovih komedij.« (Ježić). Prevod kaže, da je Frankopan prevajal po francoskem izvorniku.

Vprašamo se, čemu je Frankopan prevajal Molièra baš v slovenščino?

Prevajalec je v duhu takratnih časov tuje dejanje ponašil. Prevarjen soprog je Slovenec *Jarné bogati*, stariši njegove žene se pišejo Hozenbosser, ljubimčev sluga je Hrvat Budimoder, služkinja pa Katrica. *Dejanje se odigrava na Slovenskem, bržčas na Stajerskem.*

O samem prevodu sodi Ježić: »Frankopan je prevajal dokaj prosto, vendar se neprestano drži izvornika in ga sledi natanko v vseh mislih. Prevod se gladko bere. Molièrova duhovitost se ni niti malo izgubila; lokalizacija dejanja in nekateri drobni dodatki store stvar še bolj zanimivo. Žal da je prevod že na začetku četrtega prizora prekinjen.«

Ježić sodi, da je Frankopan videl v slovenščini zgolj nekako hrvatsko narečje, zato si je izbral slovenščino, ki naj bi povečala smešnost dejanja.

Dr. Fr. Wollman pa pravi v svoji knjigi »Slovenské drama«: »Začetek prevoda je zanimiv že zbog tega, ker je to prvi dramatski sad v slovenskem jeziku, ki se nam je ohranil in ker je začetek prevoda veseloigre največjega komediografa združen z najbolj tragičnim dogodkom hrvatske zgodovine naravnost po osebi in rokopisu prevajalca. Pomenljiv pa je tudi po svoji notranji vrednosti: predvsem kot eden izmed prvih prevodov Molièrovega komada in slednjič po svoji duhoviti lokalizaciji, ki je umela s prekipevajočim humorjem združiti zakonske rogove s slovenskim Rogatcem.«

Malo je ostavil knez Fr. K. Frankopan v naši domači besedi, vendar pa dovolj, da se ga na dan 30. aprila spomnimo tudi mi in da si bodisi v Zagrebu na njegovem grobu bodisi na razvalinah gradu celjskih grofov ali pri Brežicah obudimo v duhu vezi, ki so jele v 17. stoletju vedno tesneje spajati slovensko in hrvatsko deželo. Pa tuje nasilje jih je pretrgalo za par stoletij; danes, ko so zopet zvezane boli kot kdaj poprej, ne pozabimo njih historičnega pomena.

P. K. Kozlov:

Naša raziskavanja v Mongoliji.

Z naslovno sliko: *Miao Pudso, bog zadovoljstva, ki so ga častili stari Mongoli. Kip je našel Kozlov.*

Razkritja sovjetsko-ruskega zemljepisca in antropologa P. K. Kozlova so vzbudila lani velik odmev po vsem svetu. Danes prinašamo poročilo, ki ga je podal Kozlov ruskim "listom in ki nam jasno in stvarno pove, kaj je delala njegova slovita znanstvena ekspedicija v daljni, malo znani Mongoliji. Uredništvo.

Megla, v katero je bila skoro popolnoma zavita preteklost Mongolije, se je z našo ekspedicijo, ki jo je poslalo rusko geografsko društvo, razpršila.

Delo ekspedicije je bilo razdeljeno v dve perijodi in sicer: Raziskanje pogorja Kvin Ufa in jugozapadnega dela Kentaya, kjer smo odkrili celo vrsto prazgodovinskih grobišč v globelih Sučukte, Džurule in Gajurbe. Drugi del

je obsegal potovanje po Mongoliji, ki nas je vodilo v osrčje puščave Gobi in od tam v gorovje Hangaj, na vzhod štrleči podaljšek Altaja, med rekama Orhon in Ongiin.

Na drugem potovanju smo naredili pot preko 3500 km in postavili vsakih 5 km mrežo trigonometrijskih točk.

Gorovje Hangaj se razprostira v smeri severovzhod-jugozapad in tvori razvodnico med rekama Ongiin Gol-om, ki se izgubi v puščavi Gobi in med Orhon-om, ki teče proti severu k Bajkalskemu jezeru. Pobočji gorovja se močno razlikujeta. Zaradi vpliva suhega ozračja puščave Gobi je južna stran kamenita in razmeroma revna glede rastlinstva in živalstva; severno pobočje pa je bogato z gozdovi, prenaseljeno z zverinami in ptiči; lepe doline,

polne zdravilnih vrelcev, privabljajo že od pamtiveka nomadske narode v te kraje.

Na južni strani gorovja Hangaj, v bližini gorskega grebena, smo našli med granitnimi skalami grobišča tridešetih

rodov Sain Noin Kanov. Grobovi so pokriti s skalnimi ploščami, na katerih se dvigajo leseni spomeniki; obdani so z lesenimi zidovi, kjer so upizorjene slike Bude in Kon Chava, reformatorja budizma. Ker v Mongoliji mrličev sploh ne pokopavajo, (vsaj v našem smislu ne), zaslužijo ta grobišča v višini 3000 m nad morskó gladino, v sosesčini sivih skalnih vrhov, izredno pozornost.

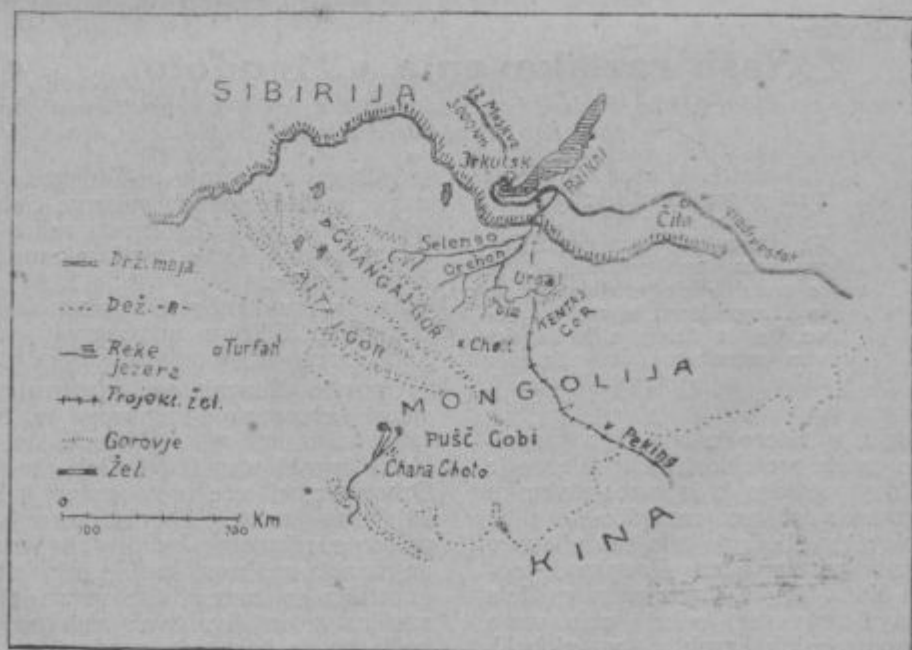
Gorovje Hangaj z rekama Orhon in Ongiin Gol so v starodavni preteklosti opevali njegovi prebivalci, tako bogato in lepo je bilo. Navduševali so se za nje kot današnji Mongoli za »božanstvene lepote« vrhov Ivrak-Kai, Arhan in Irgit Cairhan, kjer je izvir Orhona; opevali so lepoto in veličino reke, katere sinje vodovje brzi ponekod v naglem toku skozi ozke kanjone drugod, pa se zopet leno valj po širokili stepah.

V gornjem toku reke Orhon se izliva v njen ozek kanjon pritok Ula-Ussu z romantičnim slapom, ki z omotične višine šumi navzdol in pada na temne, trde škrljaste skale. Ta slap se zdaj imenuje po voditelju ekspedicije »Kozlov«.

V bližini slapa je površje stotine milj naokoli pokrito z ogromnimi masami črnih skal vulkanskega izvora. Te skale prehajajo v pogostoma zamotane labirinte, kjer se izgube celo domačini. Ta vulkanska kamenina je dajala nekdanjim

Kozlov,
znameniti ruski raziskovalec.

prebivalcem Mongolije prvovrsten stavbni material za grobišča in spomenike, ki jih najdemo povsod po dolinah. Spomeniki so poslikani z dobro ohranjenimi ornamentami.

V dolini Ongiin-Gol-a in Orhon-a ter v puščavi Gobi smo našli zelo pogosto bronaste in kamenite predmete iz prazgodovinske dobe. Tako smo odkrili v Orhonu zanimiv starodaven pečat; tudi v puščavi Gobi smo našli mnogo bronastih predmetov.

Posebno pozorno smo raziskovali gornji tek Orhona in izvir Ongiin Gol-a; teh krajev še ni preiskala nobena ekspedicija. To velja tudi za južni del gorovja Hangaj. Dalje časa sem ostal na izviru in gornjem delu Orhona in sem zelo zadovoljen, da sem lahko videl in raziskal zibelko narodov, ki so bili v pravadnih časih naseljeni po tej zanimivi dolini. Gorovje Hangaj in dolino Ongiin Gol-a smo preiskali zelo natančno, posebno, ker smo si tam zgradili zimsko taborišče. Na enem številnih grobov v dolini Ongiin Gol-a sem našel med drugimi tudi veliko granitno ploščo, okrašeno z ornamentami bizantinskega sloga. To je jasen dokaz o vplivu stare Grčije na Mongolijo.

Spomladi l. 1926. je odšla ekspedicija iz prezimovališča proti zaželjenemu toplemu jugu, k jezeru Orok-Nor, ki leži ob vznožju dveh pomembnih vrhov mongolskega Altaja: Ihe Bogdo in Baga Bogdo.

Ponoči smo trpeli zbog hudega mraza, ki je dosegel — 20 stopinj C ali po-

dnevni nas je obilno odškodovala solnčna toplota. Bolj ko smo se pomikali proti jugu, tem toplejše je bilo. V mislih smo že bili ob jezeru Orok-Nor, na njegovem »spomladanskem trgu ptičev«, kar je naša lovska srca že prej vznemirjalo. Ko smo dosegli rob puščave Gobi, smo naleteli na znanega Mongola, ki ima pri prebivalstvu velik ugled in je moj stari prijatelj. Njegovo pripovedovanje o nekih najdbah v puščavi me je napotilo, da sem razdelil ekspedicijo, ki je štela 20 kamel, v dva enaka dela. Ena skupina se je napotila po prvotnem načrtu k jezeru Orok-Nor, da opazuje ondi pomladno gibanje ptičev in izpolni naše ornitološke zbirke. To skupino je vodila ornitologinja E. V. Kozlova. Sam sem ostal v puščavi in vodil izkopavanja v krajih, kamor še ni stopila noga Evropeca. Ta izkopavanja se niso tikala človeka in njegove preteklosti, ampak ostankov ogromnih vretenčarjev. Našel sem okostja nosoroga brez roga, okostja ogromnega divjega prešiča, velike ovce in še nekih drugih živali, ki se še morajo proučiti. Izkopnine so v najboljšem stanju, ker so ležale v vedno zmrzli rdeči ilovici.

Po triletni odsotnosti (1923—1926) je prišla ekspedicija s številno karavano kamel v Urgo. Iz Urge smo se peljali s šestimi velikimi avtomobili na Verhne-Udinask ob sibirski železnici, ki nas je prve dni oktobra prepeljala v Ljeningrad. Dolgo bo še trajalo, da bodo naši tovariši pregledali številne zbirke,

»Kaj sem videl v Moskvi.«

Pod tem naslovom je izšla v Parizu koncem leta 1925. knjiga izpod peresa Henrija Béranda, v mednarodnih krogih dobro znanega svobodnjaka in revolucionarja.

Pobudo za potovanje v Rusijo so dala Bérandu nasprotujoča si poročila različnih potovalcev po Rusiji. Nekateri so videli vse prečno, drugi zopet so slikali sovjetsko Rusijo kot raj na zemlji, kakor so pač bili meščanskega ali socialističnega naziranja.

Knjiga nam je prišla v roke sicer s precejšnjim zakasnenjem, vendar je v svojem glavnem delu še vedno zelo aktualna. Ker se je v naši javnosti ponovno obudilo živo zanimanje za Ru-

sijo, podajamo v naslednjem nekaj dejstev, izpuščamo pa razne podrobnosti vsakdanjega življenja, ki so podvržene hitri izpremembi.

Pisec v uvodu izrecno naglašá svoje proletarsko pokolenje in svoje delovanje v socializmu. »Moj oče je bil pek, sam sem v svoji mladosti bil delavec, sem proletarec in nimam niti sorodnikov niti prijateljev niti zvez, razen med proletarci.« Tako se legitimira Bérand v uvodu, da bi ne bilo dvoma v njegovo objektivnost, kajti njegovo poročilo o ruskih razmerah je neugodnejše, kakor bi bilo poročilo kaknega kapitalističnega buržuja.

Bérandu bi bilo všeč, ako bi v diktaturi proletarijata opazil vsaj eno dobro stran. Ta volja se opaža v vsej knjigi, vendar čitatelj razločno čuti, kako mi-neva pisca dobra volja in se mu izpreminja v razočaranje, odpor, nevoljo in srd do boljševiskih diktatorjev.

Pisec ni bil gost moskovske vlade, zato so mu korak za korakom sledili moški in ženski detektivi, kar je svobodoljubnega Francoza nemilo dirnilo že v Latviji, ko se mu je prilepil prvi detektiv in ga spremljal v Moskvo, kjer ga je oddal drugim ogleduhom v varstvo.

Tej okolnosti se ima zahvaliti naš pisatelj, da je videl več in proučil rusko življenje natančneje in pravilneje, kakor oficijelni gostje sovjetske države. Ti imajo vnaprej določeni program, v luksurijskih avtomobilih jih vozijo okoli in jim pokažejo samo take stvari, ki jim morajo imponirati. Potemkinstva je danes v Rusiji več nego kdajkoli prej, sovjeti so dognali to črto ruske javne uprave do neverjetne popolnosti.

O življenju v Moskvi poroča Bérand sledeče: Vsem Moskovičem se pozna, da so prestali strahovite čase boljševiskega terorja. Od tedaj jim je prešel smeh in jih je minila veselost. Vse prebivalstvo, na cesti in v javnih lokalih, je resno in zastrašeno, glasne besede ne slišiš, celo v barih se vsi pogovori vrše samo šepetaje. Vse stene imajo ušesa, vsak javni funkcionar je doušnik policije, vsaka hiša ima telefon in prvi vrsti zato, da upravitelj lahko takoj javi policiji, ako je doznal kaj sumljivega.

Opaza se, da se vsa Moskva oblači zelo malomarno, da se vsak trudi, da že z obleko in z gestami pokaže na zunaj svojo proletarščino. Ljudje, ki te doma sprejmejo z vsemi konvencionalnimi buržujskimi formami, se v javnih prostorih vedejo kakor predmestni tipi. Inteligenca in bogastvo si privzema zunanje znake proletarstva, da ne pade nanje sum protirevolucionarnosti. V živalstvu se imenuje ta način skrivanja mimikri. Komisarji so sicer oblečeni po najnovejši pariški modi, na zborovanja pa redno prihajajo v delavskih tužurkah.

Na cesti srečavaš tudi izrazite buržuje, ostanke starega režima: star general prodaja časopise, kneginja raznaša cigarete in šibice, gardni oficir snaži čevlje. Tem nesrečnikom je boljševiska ustava vzela poleg vseh drugih pravic še pravo dela in nameščenja. Ker je edin poslodavec država, se morajo

posvetiti zgoraj naštetim »prostim poklicom«.

Po uvedbi nove ekonomske politike (po začetnicah kratko nep), se je pojavil v ruskem življenju nov tip nepmanov, ki tvorijo bazo za novo buržuazijo, dokler država ne bo spet odpravila sicer močno omejene zasebne trgovine. To so nekaki verižniki v našem smislu in socialist Bérand pravi, da so med njimi brez izjeme sami Židje.

Kakor buržuji prej naštetih »prostih poklicev« tudi nepmani nimajo niti aktivne niti pasivne volilne pravice. Oni so potrebno zlo, ki se začasno tolerira, oni so zastopniki ekonomske eksploatacije proletarijata, ki jih novi ustroj stigmatizira z odtegnitvijo državljskih pravic.

Delavci, vojaki, kmetje in predvsem ogromna vojska sovjetskih nameščenecv imajo neokrnjeno volilno pravico, — ako jih lokalni sovjeti sprejmejo v volilne spiske. Zaradi tega so sovjetski funkcionarji voljeni vedno soglasno, dasi z minimalnim številom glasov. Protikandidatov ni, ker se za posamezne funkcije že v naprej določi sodruz, ki jih bo vršil. Volilnih sleparij novi sistem ne pozna, vse to se opravi že pri sestavljanju spiskov.

Na javnih shodih se sliši samo šumno odobravanje in gromovito ploskanje. Govornik redno pozove zborovalce, da naj oponirajo izvajanjem oficijelnega govornika, toda oponentov ni nikdar. Samo en tak slučaj je znan. Na zborovanju v Kijevu je na poziv Trockega nastopil kot oponent delavec Jefimov. Prišel je na govorniški oder s palico in jo pokazal delavcem:

»Tovariši, v tej palici vidite vso zgodovino razvoja ruskega delavstva. Koščeni držaj predstavlja aristokracijo, ki nas je izmозgavala do belih kosti, okovani konec predstavlja one stotine, ki so v železju ginili v carskih ječah, sredina, leseni del palice pa smo mi, delavno ljudstvo. Razumete? Dobro. Prišla je revolucija.« Jefimov obrne palico narobe, »in glejte kaznjenci so na vrhu, aristokratje so na tleh, samo delovno ljudstvo je tam, kjer je bilo.«

Jefimov ni žel takega odobravanja, kakor njegov predgovornik Trocki, nihče se ni upal zaploskati, pač pa so delavca Jefimova še isti večer premestili v štab generala Duhonjina. (General Duhonjin je bil v začetku revolucije ubit na najbolj zverski način, zato znači ta

fraza, da je bil Jefimov še tisti večer ustreljen.)

Svoboda je v Rusiji neomejena. Ječe so odpravljene, na njih mesto so stopili »Zavodi za omejevanje osebne svobode.« Smrtna kazen je odpravljena že od prvih dni revolucije. Procedura, za las podobna tej buržujski instituciji, se imenuje sedaj po sovjetsko »najvišja izmera kazni«. »Words, words,« vzklika pri tem s Hamletom naš Francoz in ugiblje, da-li je to cinizem ali otročje početje. »Oboje je mogoče,« sklene svoje razmišljanje.

Kruto resnost krotke besede »najvišja izmera kazni« je moralo v letih 1918 do 1925 spoznati precejšnje število ljudi. Bérand navaja službene boljševiške podatke: 28 škofov, 1219 svečenikov, 6000 učiteljev, 9000 zdravnikov, 54.000 častnikov, 260.000 vojakov, 70.000 policistov, 12.950 posestnikov, 355.250 intelektualcev, 193.200 delavcev, 815.000 kmetov... Vse je odšlo v štab Duhonjina. Proletarec in marksist Bérand pravi, da ta teror v historiji nima primere. Odtod je Rusom prešel smeh!

Pri obisku neke vojašnice, ki se vsem zapadnjakom kaže kot vzor vojašnice, navaja avtor, da služijo sovjetski vojniki po tri leta in to pod častniki, ki jim je Trocki kategorično zabičal največjo strogost in nikake dobrote! Izrazil je svoj dvom nad sposobnostjo sovjetskih generalov, od katerih imajo nekateri komaj 23 let. Komisar se začudi:

»Kaj, to govorite vi kot Francoz? Kaj ne veste, da so bili Napoleonovi generali često še mlajši?«

»Vem, ali ti so si generalske čine prislužili na bojnem polju, ne pa na dvoriščih kasarn.«

Naš socialista govori, tudi s takimi mladimi generali in ugotavlja, da ne znajo več ko naredniki v buržujskih vojskah. Tudi njih govor, ponašanje in izobrazba je enaka oni naših narednikov. Vojaki sami so taki, kakor vojniki vseh armad, nič ne kaže, da bi to bila vojska proletarijata, najbolj podobni so še starim carskim vojakom. Disciplina je tudi tej vojski temelj, samo strožja je ko pri buržujskih armadah... Komunisti pozivajo k nepokorščini samo vojake drugih vojsk, svoje pa drže trdo, oj pretrdo za naše buržujske pojme!

Ker sovjeti nimajo dobrih generalov in višjih častnikov ugotavlja Bérand, da imajo pač vojake, ali vojske nimajo. Demagoška zmota je, povišati subalterne

oficirje enostavno v generale. Absolutno realke ne more opravljati posla, ki mu je komaj kos inženjer z dolgoletno prakso. Tako zaključuje francoski socialista razglabljanje o sovjetski vojski.

Razgovori, ki jih je imel pisec z vodilnimi osebami, so tako zanimivi, da jih moramo podati neokrnjene.

Bérand očita tovarišču Kamenjevu rovarjenje in hujskanje pariške sovjetske delegacije proti francoski armadi, nakar odgovarja Kamenjev:

»Vi zapadnjaki nočete razumeti, da je III. internacionala in sovjetska vlada dvoje različnih stvari...«

»Nikakor ne, mi to dobro razumemo. Internacionala ima nalogo širiti na zapadu antimilitaristične ideje, sovjetska vlada pa ustrelj vsakogar, ki poizkuša zanesti razvrat v vrste rdeče armade.«

»Spet tista maroška storija,« pravi Kamenjev. »Ni res, da smo imeli mi v Maroku prste vmes.«

»Res? Niti vi, niti mednarodni komunizem?«

»O, to je treba razločevati! Pravim vam...«

»Vem, gospod Kamenjev: vaša desnica je vladna in odgovorna in ne ve za levico, ki je mednarodna in doktrinarna. Obe pa sta vaši in vi ste šef sovjetske vlade in šef stranke. Moram vam staviti vprašanje drugače: Kaj bi vi dejali, ako bi francoski poslanik v Moskvi pozival Ruse naj vas postrele in se polaste vlade?«

G. Kamenjev molči, francoski marksist pa nadaljuje:

»Pri vašem poslaniku v Parizu sem se srečal s tovarišem časnikašem, ki v svojem listu vsak dan poziva Francoze, naj se polaste vlade in postrele par milijonov buržujev. Ali si ti dve sliki nista podobni?«

»Nista,« pravi Kamenjev. »V Parizu je časnikaš, ki ga omenjate, član komunistične stranke, ki je zakonito priznana, pri nas pa sovjatom sovražne stranke niso priznane...«

»Gospod Kamenjev, vi imate ravno tako obleko kot jaz. Zaradi obleke sem slišal na ulici psokvo »umazani buržuji«. Ali ste tudi vi umazani buržuji?«

»Niti vi, niti jaz, g. Bérand.«

»Kaj pa je prav za prav buržuji?« Resnici na ljubo ugotavlja Bérand, da je spravi Kamenjeva v veliko zadrego. Predsednik sveta stoterih rdi in kašlja ter pravi doslovno:

»Pošljem vam ustavo.«

Ko ga Bérand pregovori, da so v hotelu ob tem času prekinjeni vsi električni zvonci — bilo je ob belem dnevu — pravi Kamenjev:

»Buržuj je izkoriščevalec.«

»Izkoriščevalec?« se čudi Bérand.

»Kljub revoluciji ste jih obdržali?«

»Nismo mogli zatreti vsega izkoriščanja niti izenačiti plač.«

»Da, čujem, da dobivajo delavci v Baku mesečno 18 rubljev, inženjerji pa 180.« omenja Bérand.

»Vsakomur vendar ne moremo dati po 180 rubljev.« se brani Kamenjev.

»Pač pa bi jih vsakomur lahko dali po 18. To zahteva revolucijska enakost.«

»Nikjer ni napisano, da ima ročno delo isto vrednost, ko duševno!«

»Inteligenca ima tedaj neko prednost?«

»Gotovo.«

»In izobrazba?«

»Brez dvoma.«

»Zadovoljen sem, da mi vi to potrjuje.«

Naš pisatelj v svoji znatiželjnosti prehodi vso Moskvo, hodi med množico, obiskuje tovarne in javne naprave, mora pa obupano vzkliskniti: »Kje, za božjo voljo, je vendar diktator? Kje je proletarijat, ki izvaja diktaturo?«

V vojašnicah je sama stroga disciplina, v tovarnah slabo plačani delavci, ki ne smejo stopiti v stavko, ker se to kaznuje kot veleizdaja, po ulicah se gnete siva, tiha in resna množica; beračev, ki kažejo mimoidočim svoje gnusne rane, je več ko kdaj preje ...

»Kaj ste tedaj odpravili slabega, kaj ste uvedli dobrega? Vidim izkoriščevalce in izkoriščane, vidim siromake in bogataše, trd militarizem, slabo plačane delavce. Kaj ste izvršili od svojega krasnega programa.« vprašuje nekega narodnega komisarja.

»Nič.« se glasi obupan in teman odgovor.

V sovjetskem časopisju je velika sličnost z italijanskimi razmerami, samo da je diktatura nacionalista vsekakor daleko milejša nego diktatura proletarijata. Uredba v ruski sovjetski državi in osebe, ki jo vodijo so nedotakljive, najmanjša in najmilejša kritika javnih zadev in funkcionarjev ima za posledico premestitev v štab generala Duhonjina. V deželi svobode se ne sme oglasiti najdobrohotnejša kritika niti iziti najprizanesljivejša karikatura mogotcev. Bur-

žujske države so v tem skrajno liberalne in modre, ker vedo, da je kritika in karikatura ventil za pojavljajoče se nezadovoljstvo in pameten voditelj drži take varnostne ventile vedno odprte. »Mussolini ima več smisla za humor in satiro ko sovjetski diktatorji.«

Predno končamo, se moramo dotakniti tudi zelo važnega vprašanja, kako vlogo ima židovski element v sovjetski državi. Bérand kot socialist ne sme poudarjati pretežni vpliv Židov v sedanjih Rusiji, ker bi ga židovski sodrugi in židovski kapitalisti dolžili antisemitizma. Pomaga si s tem, da omenja Žide mimogrede. Med novimi dobičkarji ugotavlja pretežno večino Židov, v Ljeningovem mavzoleju vidi prastaro židovsko arhitektonsko obliko, na vodilnih mestih vidi nad polovico Židov. Iz vseh teh podrobnosti sklepa, da je komunizem židovsko delo, ne upa si pa tega povedati jasno in odločno.

Vesoljno Rusijo so tedaj do 1. 1925 upravljali Židje, njeno ekonomično življenje pa vodili zopet Židje.

Česa imamo pričakovati mi Jugoslovani od Rusije, kakršna je sedaj? Internacionalni komunizem taji vsako krvno in jezikovno ter versko vez med narodi. Taki Rusiji je bila madžarska republika pod Belo Kunom bližja kot slovanska republika z Masarykom, da naše kraljevine niti ne omenjamo v tej zvezi.

Na srečo današnji položaj Rusije ni več tako brezupen. Pretiran internacionalizem rodi odpor, ki se javlja v nacionalizmu in tujci, ki jašejo na ruskem človeku, bude ruski narodni ponos.

Najnovejše vesti iz Rusije vedo poročati o jačanju in porastu ruske narodne misli in slovanskega čustvovanja. V zvezi s tem pa raste sovraštvo do tujcev, zlasti antisemitizem pridobiva tal, da niti uradni demantiji Rykova ne morejo utajiti tega dejstva. Temu pokretu obetajo poznavalci ruskih razmer in širokih mas izbruh v pogromih, kakršnih ruska zemlja še ni videla.

Po mnenju Béranda je doživel komunizem v Rusiji popoln neuspeh, vladajočim pa gre samo za to, da se še obdržijo, kakor osvojevalci v zavzeti deželi. Kako dolgo jim bo to še uspevalo in kako dolgo bo ruski kolos-mužik prenašal pasivno to breme, ne more nihče reči.

»S samo pametjo Rusije ne doumeš.« pravi poet Tjutčev.

Skrivnosti človeške duševnosti.

Ignotus:

Coué — moderen čudodelec.

Besede, ki ozdravljajo.

Letos bi imel dopolniti 70. leto lekarnar v Nancyju na Francoskem Emil Coué, a ga je smrt požela nekoliko prej. Ta francoski provincijalec je veljal v svoji domovini in izven nje za čudaka, skoraj bi rekli: za čudodelca. Ozdravljal je namreč ljudi s samo besedo. Ondi, kjer niso uspeli zdravniki s svojo učenostjo, je imel uspeh nancyški lekarnar z — besedami. Strmé se vprašujemo, kakšen čudovit oblič je bile njegove besede, da so celice rane; kaka neverjetna moč je bila v njih, da so ozdravljale bolezni?

Učili smo se v šolah o prirodnih silah in vemo približno, kaj je mogoče in kaj ni. Čudeži, ki smo o njih brali v knjigah, se nam zde neverjetni. V protislovju z neizpremenljivimi prirodnimi zakoni so. Z nezaupanjem gledamo na razne čudodelce in okultiste, smejemo se šarlatanom in pomilujemo one, ki jim nasledajo.

In vendar: je-li bil Coué šarlatan?

Vzeli smo v roke njegove knjige. Prebrali smo, kar so pisali o njem poznavalci medicine in dušeslovja. Celo resni strokovnjaki ga jemljejo resno. Kje je torej resnica?

V besedah velikega Shakespearja, ki pravi na usta svojega Hamleta: »Mnogo stvari je med nebom in zemljo, ki o njih ne ve tvoja šolska modrost, Horacij.«

Tekom zadnjih dvajsetih let se je v znanosti marsikaj izpremenilo, prav posebno pa v dušeslovju (psihologiji). Dognanja, ki so se zdela še pred tremi desetletji neresne čenče prismojenih spiritistov in mistikov, so brez hrupa vstopila v službeno znanost. Hkrati pa so se izločile nekatere znanstvene »resnice«, ki niso mogle več živeti v sosesčini novo vstopivših spoznanj. Tako so se zlasti silno razširili naši pojmi o *človeški duševnosti*. Freudova psihoanaliza, kakorkoli v celoti še ni občeveljavno spoznanje, kakorkoli je nekam enostranska in se v nekaterih točkah izpodbija, je v značni meri pripomogla, da se danes ne zre na človeško duševnost tako kot se je zrla za časa, ko je bil na višku tako zvan materijalizem. Iz njegovih vrst se je čulo, da je »du-

ševnost« prav tako izloček možganov kakor je želodčna kislina izloček želodca. Pokazalo se je, da je stvar daleko bolj zapletena nego menijo pristaši mehanskega pojmovanja človeka. Hipnoza, sugestija, avtosugestija, podzavestno in nezavestno življenje, — vse to in še marsikaj drugega je sprejela znanost iz sicer sumljivega in nezanesljivega področja »okultnih ved«. Skratka: *pojem človeške duševnosti se je zapletel in močno razširil; dognalo se je, da deluje v človeku vrsta skrivnostnih sil, čijih bistvo poznamo prav tako malo kakor n. pr. bistvo elektrike, ki jo sicer tolikanj uporabljamo.*

Ali ne zaletimo se predaleč. Coué je bil eden izmed onih, ki je jel praktično uporabljati nova dušeslovna dognanja. Omejil se je v glavnem na sugestijo in avtosugestijo.

Raziskavanja na področju dušeslovne znanosti so pokazala, da ni samo volja vzmet našega dejanja, ampak tudi in sicer v zelo važni meri domišljija. Moč domišljije je znana že od pamtiveka, vendar pa se ni nihče ž njo bavil, zakaj ljudje so se doslej v glavnem posvečali spoznavanju in obvladovanju prirode.

Kdor hoče spoznati sugestijo ali avtosugestijo — je dejal Coué v nekem predavanju — mora najprej doumeti dejstvo, *da je v nas dvoje različnih bitnosti*. Prvo je tako zvan »jaz«, ki se ga zavedamo, drugo pa je »jaz«, ki je pod našo zavestjo in ga zbog tega tako malo poznamo. Da bo stvar jasnejša, vzmimo takoj primer: *Snohodci (mesečnjaki)* so vsakomur znan pojav. Vsakdo ve, da tak človek vstane sredi noči, se celo obleče, vsekakor pa zapusti posteljo in odide na prosto, opravlja ondi neka dela, morda zleze na streho in hodi po nji, česar ne bi v budnem stanju storil za nobeno ceno, nato pa se vrne v sobo in spi dalje. Ko se zjutraj vzdrami, se silno začudi, kako je mogel ponoči končati snoči prekinjeno delo. O tem, kar se je godilo ž njim ponoči, nima niti pojma.

Evo: tu imate lep primer, kako deluje v človeku skrit »jaz« ali nezavesten »jaz«. Podobno vidimo pri alkoholikih, ki imajo znano *pijansko bolezen* »Delirium tremens«. V napadu te blaznosti lahko store kakršnokoli dejanje, ne da bi pozneje v normalnem stanju vedeli,

kaj so počenjali. Dvoje bitnosti je tedaj v človeku: pri nekaterih ljudeh se skriva češče pokaže, zato jih imenujemo snohodci (somnabuli), mediji itd. V stanju sugestije in hipnoze je to dejstvo vanje podzavestne bitnosti v človeku vsakomur očitno. Mislimo, da je čitatelj videl že toliko primerov, da je nadaljnja razlaga odveč.

To podzavestno silo je treba zdaj spraviti v zvezo z drugo, ki smo jo že imenovali: z *domišljijo*.

Coué odklanja voljo kot ravnarja vsega našega dejanja in nehanja. Da ne bo preveč modrovanja, postrežemo takoj z njegovim primerom:

Položimo na tla deset metrov dolgo, 25 cm široko desko. Vsak bo brez obotavljanja in strahu stopil na njo in šel od enega konca k drugemu. Ali denimo, da je ta deska položena v line dveh zvonikov. Kdo bo stopil na njo? Največji napor volje nič ne izda; vsakdo je preverjen, da mora pasti s te deske. Zakaj pa si upa čez desko v nižini? Tu vidiš silno moč *domišljije*. Oni, ki pokrivajo strehe in tesarji, so stokrat v takem položaju, ne da bi se bali nevarnosti. Preverjeni so, da ne morejo pasti, dokler so zadosti oprezní.

Vzemimo za primer ljudi, ki trpe za nespečnostjo. Če se ne bodo silili k spanju, če bodo prepričani, da morajo zaspati, ali sploh ne bodo mislili na to, utegnejo praviloma zaspati; boli ko pa se kdo sili, bolj se prebuja. *Volja tedaj ne dela čudežev, pač pa domišljija*. Coué navaja dalje za primer pijance: mar nimajo trdne volje, da prenehajo piti, mar ne spoznajo, kam jih vodi alkohol? Ali v njih je neka sila, ki jih z neugnano močjo pritiska v pijanstvo. Kaj je ta sila? Nič drugega kot njihova lastna *domišljija*, ki se je zajedla v nezavesten »jaz«. Izženimo jo odtod in človek je rešen...

Ali kako ukrotiti svojo *domišljijo*, kako obvladati to čudno nezavestno silo? Ukrotiš razdivjanega konja tako, da ga krepko zgrabiš za vajeti, ali kje naj tu zgrabiš?

Obvladajmo samega sebe!

Zdaj smo prav za prav šele pri Couéju, možu, ki je zdravil z besedo.

Kakor se ukroti konj ali zajezi hudo urnik, tako lahko obvladaš samega sebe, dobiš oblast nad svojo podzavestno bitnostjo in jo prisiliš, da te uboga.

To spoznanje je v duševnem svetu tako važno ali še bolj, kakor uporaba

vode za pogonsko moč, iznajdba parnega stroja v svetu tehnike.

Moč, ki z njo obvladaš, »ukrotiš« in si podjarmiš svojo nezavestno bitnost, se imenuje avtosugestija. Coué združuje pod ta pojem tudi hipnozo, ki obstoji — kakor znano — v umetnem uspavanju človekove zavesti — in postavlja sledečo opredelbo:

Vpliv moči domišljije na duševno in telesno plat človeka.

Če lahko komu v hipnozi sugeriraš, da ne pije vode, marveč najfinejši šampanjec in se mu zares zdi, da se naslaja z izvrstno kapljico; če mu lahko vsiliš občutek bolečine, žeje, gladu itd., skratka, ako lahko ob trenutni odsotnosti zavestnega jaza narekuješ njegovi drugi, nezavestni bitnosti vse, kar se ti zljubi, tedaj je samo treba najti način, da uporabiš to silo tudi v budnem, zavestnem stanju.

Z voljo ne prideš nikamor, ker naletiš na odpor zavesti, prodreš pa lahko z močjo *domišljije*.

Da ne bomo preveč nadležni, izločimo za sedaj iz našega razmotrivanja vse, kar bi utegnilo čitatelja dolgočasiti in preidimo h Couéjevi praksi:

Sugestija ozdravlja.

Neka deklica je trpela za krvavenjem zoba. Coué, ki je poznal njeno veliko občutljivost, je šel z njo, češ, da bo dosegel brezbolešno ruvanje zoba, ki ga je imel izvršiti zobozdravnik. Ko sta prišla k zobozdravniku, ji je Coué ostro pogledal v oči in jel govoriti: Nič ne čutite, nič ne čutite, nič ne čutite... , medtem pa je dal zobozdravniku migljaj in mož je bolni zob izdril, ne da bi bila deklica samo ganila s trepalnicami. Na ta način ji je ustavil tudi kri, ki je curljala iz čeljusti. Čez par minut sta oba z zdravnikom konstatirala, da se je rana zaprla.

Coué razlaga to kot *docela naraven* pojav: Pod vplivom misli »krvavenje mora prenehati«, je *nezavestna bitnost velela žilam, da naj ne izlivajo več krvi; brž so se pokorno zaprle, kakor bi bile storile, če bi uporabili umetno sredstvo za ustavljanje krvi*.

A. G. iz Troyes je bolehal delj časa za kroničnim vnetjem čreves; vse zdravljenje je bilo zaman. Bolezen ga je močno potrla, nič ni več zahajal v družbo in je mislil celo na samomor. Že čez nekaj dni je pokazala Couéjeva

sugestija uspeh in ni trajalo dolgo, pa je bolezen docela izginila. Coué je čez dvanajst let vprašal svojega pacienta, ali se mu ni bolezen kdaj vrnila; mož je z veseljem vprašan je zanikal.

Dolga je vrsta po Couéjevi metodi ozdravljenih živčnih bolezni vseh vrst, ženskih bolezni itd. Ne bomo navajali več primerov; kogar zadeva zanima, naj seže po kaki Couéjevi knjigi. (Izmed nemških prevodov je posebno priporočljiva 17 strani obsegajoča knjiga Coué, »Die Selbstbemeisterung durch bewusste Autosuggestion.« Basel 1926.)

Vse, kar smo navedli, je vpliv sugestije, njo pa imaš kot avtosugestijo v samem sebi in lahko, sam ž njo postopaš.

Enega ne smeš pozabiti: Preden se uporablja avtosugestija za zdravljenje, je treba »ukrotiti« nezavestno bitnost in jo do dobra spoznati. To pa ne gre kar igrati. Človek se mora lotiti samovzgoje na podlagi avtosugestije. Vsak dan si mora kaj sugerirati, vsak dan odpraviti kako malenkostno razvado ali kaj podobnega, da si na ta način uvežba vpliv domišljije. To je podobno kot pri jačenju volje. Coué ima za to smotren sistem in le-ta se nam zdi važnejši od zdravljenja bolezni. *Sistem za preobrazbo človeka k večji notranji disciplini, k popolnejšemu obvladanju lastnih nagonov nagibov in slabosti, sistem, ki nas nauči, kako bomo boljše, uspešnejše svirali na instrumentu samega sebe.* Zakaj te notranje sile so nekake strune, ki naj jih v harmoniji z vesoljstvom ubira naš duh. Mar ni velik razloček, če potegne po violini nevesčca roka ali roka umetnikova?!

Coué bi nas utegnil naučiti tehnike obvladovanja samega sebe, tehnike umetniškega, t. i. višjega, resnejšega sviranja na instrumentu naše duše. Ostalo prepustimo drugim disciplinam: moralni in etični vzgoji.

Coué je ozdravljil z besedo. Pokazal je, da ima človeška beseda ogromen vpliv. Razodel pa nam je tudi, kako lahko preobrazimo svojo dušo in pomagamo telesu s silo plemenite domišljije. Veliko razkritje. Ali slabo je to, da lahko postane ta sila orodje slabega namena. Hipnoza se je že ponovno pokazala kot orožje zločincev, sugestija kot orodje za samouničevanje. Ali sugestija in avtosugestija sta normalno zdrav pojav in v izrabi teh dveh sil še čaka človeštvo velik napredek.

P. P.:

Freudovi pogledi v globino duše. (Psihoanaliza).

Zavestno in nezavestno doživljanje.

Širši krogi vedo kaj malo ali pa nič o Freudovi psihoanalizi, oziroma imajo o nji čudne predsodke. In vendar je minilo več kot četrto stoletje, odkar je dal dunajski zdravnik Sigmund Freud človeštvu prve izsledke o skrivnostnem snovanju našega nezavestnega doživljanja. Freudu gre zasluga, da je dosledno in brez ozkosrčnih ozirov prodiral do dna tako kočljivim zadevam, kakor je n. pr. spolnost.

Vsa duševnost se deli v zavestno in nezavestno polovico. Že prej so mnogi dušeslovci priznavali poleg zavestnega tudi nezavestno doživljanje. Šele Freudova psihoanaliza nam je pojasnila delovanje dotlej temnega nezavestnega dela duševnosti, ki spremlja naše zavedno doživljanje in v katerem so osnovani naši nagoni in strasti, zlasti spolnost. Našemu zavednemu jazu (*das Ich*) postavlja Freud nasproti nezavestni *das Es* (slovensko bi rekli »ono«). Das Es se ne meni za umstvene, moralne in estetske zahteve našega jaza, je neodvisen od našega pojmovanja prostora, časa in vzročnosti; *das Es* usmerja nagone le po načelu ugodja—neugodja, t. j. tako, da skuša doseči vsakršno ugodje in odvrtni vsakršno neugodje, zavesten jaz pa upošteva tudi načelo stvarnosti, t. j. prilagaja se resničnosti z vsemi zahtevki in zakonitostmi.

Mnoštvo človeških nagonov deli Freud v dva velika dela:

1. sebični nagoni,
2. obseg spolnega nagona.

Sebični nagoni so tisti, ki služijo ohrani in ugodju lastnega jaza. — Spolnost pojmuje moderna znanost mnogo širše kot javno mnenje. Ni ga skoro doživljaja, ki ne bi bil v tej ali oni zvezi s spolnim nagonom. Freud sodi, da začne človek spolno doživljati že ob rojstvu. Ta prva doba spolnega doživljanja, doba otroške »nemoralnosti«, se neha nekako v 3. letu. Skoraj vsaka nevroza je posledica motenj, ki so ovirale spolni razvoj v teh letih.

Podobno kakor o fizikalnih energijah, govorimo lahko o duševnih energijah. In kakor se n. pr. toplotna energija lahko pretvori v mehansko, tako se tudi

spolna energija lahko izpremeni v drugačno višje udejstvovanje. To pretvorbo in uporabo spolne energije v kulturno višje udejstvovanje, n. pr. v verstvu ali v umetnosti imenuje Freud *sublimacijo*. Najvažnejša dolžnost vzgoje in samovzgoje je, da pospešuje sublimacijo.

S problemom sublimacije je v zvezi *narcizem*. (Narcissus je bil po grški pravljici lep mladenič. Ta se je nekoč kopal, uzrl samega sebe v vodi in se zaljubil sam vase. Veliko časa je izkoprneval od te ljubezni, dokler ga niso bogovi spremenili v cvetlico. Narcizem je želja, uveljaviti samega sebe. Nižji, *infantilni narcizem* je želja, da bi nas drugi ljubili in spoštovali. Višji narcizem pa stremi po tem, da bi mogli sami pred seboj obstati; da bi mogli samega sebe priznati. (Od tega narcizma je razlikovati drugi narcizem, ki je *bolezenski* pojav in obstoji v tem, da kdo spolno ljubi samega sebe.)

Usodni zaostanki v naši duševnosti.

Kakor rečeno, se da spolnost sublimirati, toda ne popolnoma. Ta del spolnega nagona, ki se ne da docela sublimirati, se mora torej neposredno v spolnem ugodju izživeti, ali ga pa »jaz« iz moralnih ali drugih razlogov izloči iz zavesti. Pri tem pa utegnejo nastati zapletki, ki so lahko usodni za posameznikovo življenje. Freud govori o *zatoru* (Verdrängung). *Zator* je izgon iz zavesti, izločitev *neprijetnih* predstav in drugih mučnih doživljajev.

Taki doživljaji le včasih popolnoma izginejo, večinoma pa snujejo podzavestno dalje in nas motijo pri zavestnem doživljanju.

Doživljaji, ki jih »jaz« zatré in prežene v podzavest, so ali taki, da se ne skladajo z našimi moralnimi nazori, ali pa taki, da ne ustrezajo našim težnjam po izpremembi. Doživljaji, ki jih največkrat zatremo, so spolne navade. Že v otroških letih moramo marsikaj zatreti.

Vse te, v nezavednem nakopičene predstave in želje, pa prehajajo na površje po Freudu v treh oblikah:

- a) v sanjah,
- b) v pomotah vsakdanjega življenja,
- c) v nevrozah.

Razlaga sanj, pomot in živčnih obolenj.

Sanje so po Freudovem pojmovanju uspela ali neuspela izpolnitev želje. V sanjah, ko naša moralna in intelektual-

na zavest ne presoja več in ko se vrši vse le po principu ugodja — neugodja, se prebijejo predstave in želje, zatrite iz moralnih ali narcističnih razlogov, na površje, toda popačene in odete v *simbole*. Zakaj se želje ob izpolnitvi v sanjah zastirajo v simboliko? Zato, ker je v vsakem snu buden še ostanek zavesti, ki ga Freud imenuje »Vorbewusstsein«, *predzavest*. Ta predzavest je nekaka moralna cenzura. Zaradi nje se zbudimo na višku sanj, kakor je scenarija teh sanj preveč drzna ali preveč zločinska in zaradi nje se želje ob izpolnitvi odevajo v simboliko. Naloga psihoanalize je, da te simbole, ki so deloma pri vseh ljudeh enaki, deloma pri vsakem drugačni, raztolmači. Stvari, ki jih v sanjah simboliziramo, so: človeško telo, stariši, domovina in domačija, otroci, bratje in sestre, rojstvo, smrt in spolnost. Simbolna nadomestila za *prsi* so n. pr. jabolka, breskve ali sadeži sploh; za *spolno ugodje* n. pr.: slaščice ali voznja po železnici. To pojmovanje simbolike nam tudi razjasnjuje skrivnosti, ki tiče v *pravljicah* in *bajkah*, teh sanjah in spominih človeštva.

Pomote v vsakdanjem življenju, v katerih se javlja podzavest, so navidez slučajni in nevažni pojavi, kakor n. pr. ta, da se kdo zagovori ali obtiči v govoru, da napačno sliši ali bere itd. Le en vzgled. Ko je nekdo umrl, je poslal star znanec pokojnika, s katerim se je pa bil nedavno sprl, vdovi kot izraz »sožalja« vizitko s črkama »p. f.« (pour féliciter = voščim vse najboljše). Hotel je namreč napisati »p. c.« (pour condoler = sožalje), a je nezavedno voščil samemu sebi, da se je znebil sovražnika.

Velika vloga spolnega nagona.

Odločilen pomen ima podzavestno zatrito doživljanje pri *nevrozah* (živčnih boleznih), zlasti pri *psihonevrozah*. Freud je odkril, da sloni vsaka psihonevroza na *konfliktu* med *nagonom*, izvirajočim iz podzavesti in med *odporom*, izvirajočim iz zavednega, moralnega »jaza«. Tak konflikt kaj lahko doživi človek, ki ima po narodi močan nagon in ki je obenem zaradi kulture zelo moralnih nazorov. Iz tega konflikta izvirajoči znaki bolezni (simptomi) so kompromis med nagonom in med odporom proti nagonu t. j. zatorom. Nevrotik — za nevrozo oboleli — ni do konca doživel teh ali onih čustveno zelo močnih doživljajev, ki jih je

»jaz« iz moralnih ali narcističnih razlogov zatrli. Ti zatrti doživljaji, ki posegajo neprijetno in moteče v zavedno doživljanje, so večinoma *spolne narave*. Nevrotik ne more obvladati preteklosti, ne več zavestni doživljaji vplivajo na zavestno vedenje in ravnanje, ki si ga bolnik sam ne more razložiti. Napon volje je zaman, ker z voljo se ne da nič opraviti *zoper* prišlece iz podzavestnega. Tu je naloga *praktične psihoanalize*, da spravi nevrotiku, ki »je obolel za reminiscencami« (Freud), v zavest tiste doživljaje, katerih zator je povzročil nevrozo. Pri vsaki nevrozi se pojavljata *dve* zelo moreči, *čuvstvi*: bolj ali manj zavedno *čuvstvo krivde* in bolj ali manj zavedno *čuvstvo strahu*.

Čuvstvo krivde je v tesni zvezi s spolnostjo. V prvih otroških letih (ali tudi pozneje v začetku pubertetne dobe) je spolno doživljanje usmerjeno na najbližje sorodnike (mater, očeta), a dozorevajoč um sčasoma spozna, da so izkušnje te vrste, doživljaji ugodja, ki *ni dovoljeno*. Tako doživi vsakdo *Ojdipovo tragedijo*. Posebno tenko ustrojenim ljudem pa je ta pojav tako zločinski, da jih teži strašna zavest krivde. In zato tudi zdrav človek čuti krivdo spričo ugodja. Doživetje in spoznanje *incesta* (krvoskrunstva) je torej vzrok krivdi, ki se druži čutnemu ugodju in krivdi, ki tlači nevrotika. Freud trdi celo, da je ves pojem krivde, ki kljuje v dušah človeštva izza tisočletij, v zvezi s seksualnostjo v tej stvari in da je vse verstvo vzniknilo iz potrebe, rešiti se krivde zaradi *incesta*. Ta domneva pa je le deloma upravičena.

To je ogrodje Freudove psihoanalize in obenem njegovega *pansexualizma*. Freud pa ni ostal pri golih podatkih svoje stroke, marveč je skušal z drugimi psihoanalitiki vred razložiti kulturne pojave kot religijo, umetnost in je nakazal važne etične (nравstvene) in pedagoške, zlasti seksualno pedagoške zahtevke. Iz njegovega pojmovanja nagnoskega življenja izhaja klic po *sublimaciji* (glej zgoraj!) in zahteva po višjem *narcizmu*. Prava vzgoja gre za tem, da premaga načelo ugodja — neugodja in ga prilagodi načelu resničnosti.

Zdravljenje s psihoanalizo.

Od te psihoanalize kot teorije pa je razlikovati *psihoanalizo v zdravljenju*

vseh vrst nevroze. Ta psihoanaliza spravi zatrte mučne doživljaje nevrotiku v zavest. Te doživljaje, katerih zator je povzročil nevrozo, pacient najprej spozna, potem jih mora deloma znova doživeti, deloma se jim mora odreči. Znova jih mora doživeti, ker se po znanem psihološkem zakonu skrha čuvstvena ost doživljajev, ki jih večkrat doživljamo.

Psihoanalitično zdravljenje je sodelovanje med zdravnikom (psihoanalitikom) in bolnikom in obstoji v glavnem iz razgovora med njima. V začetku je Freud uporabljal v ta namen *hipnozo*, a jo je pozneje z vsemi sugestivnimi sredstvi vred zavrgel. Zdravljenje traja lahko več mesecev. Pacient mora povedati vsak domislek in sporočiti vsakokratne sanje. Pri vsakem uspešnem zdravljenju se mora sčasoma pojaviti bolnikov upor proti odkrivanju zatrlih vsebin. Iz tega upora spozna psihoanalitik, kje je bolnikova bolna stran.

Drug važen pogoj, da je zdravljenje uspešno, je prenos čuvstva. Doživljaje, ki so bili nekoč usmerjeni na najbližje sorodnike, pacient sedaj doživlja znova s to razliko, da so usmerjeni na psihoanalitika, tako mora n. pr. bolnik psihoanalitika vzljubiti ali zasovražiti.

V splošnem razlikujemo pri psihoanalitičnem zdravljenju štiri stopnje:

- a) stopnjo pripoznanja,
- b) stopnjo spoznanja,
- c) stopnjo doživetja,
- d) stopnjo ločitve od psihoanalitika.

Zadnji namen psihoanalitike pa je, da dobi bolnik znova mir in da se njegova spolnost usmeri v pravo smer, to je tako rekoč usposobljenje bolnega človeka v pravilno spolno izživljanje in ločitve od zatrlih doživljajev.

★

Psihoanaliza je dobila med svetom mnogo razumevanja, pa tudi nerazumevanja. Sedaj je že splošno priznana in vse novejšje knjige o seksualnosti temeljijo vsaj v glavnem na Freudovih razkritjih.

J. G.

Po Sueškem prekopu v domovino. Iz zapiskov jugoslovenskega prostovoljca.

Dne 4. septembra smo prispeli v Port Suez, kjer smo ostali le nekaj ur, zato nismo mogli zapustiti ladje. Mesto je videti neznatno, ima pa lične moderne stavbe, ki se dvigajo iz palm in drugega zelenja. Pred vhodom v sam Sueški prekop je otok ves posejan z lepimi vilami in uradnimi poslopji. Nato smo pri-

ntenti, zato pa tudi srečuješ člane vseh ras in narodov. Zlasti cvete trgovina s tobakom in nojevimi peresi, ki so nam jih prišli ponujat na ladjo. Kot dober kadilec se ne moreš ubraniti pred skušnjavo, da si ne bi kupil za spomin škatlice luksuznih cigaret in finega, kakor las tankega tobaka, ki ga doma bahavo

Suez. Pogled na pristanišče.

šli v ta znameniti prekop, ki je skrajšal zvezo med Indijo in Evropo. Na levi strani leži Egipt z razkošnimi vrtovi, nasadi, polji, zelenjem, na desni Sinajski polotok z nepregledno puščavo, brez najmanjšega znaka kakršnegakoli življenja. Na mnogih krajih so se videli še okopi in žične pregraje — ostanki svetovne vojne. Nad vse lepa je vožnja po prekopu v mraku. Ladja plove mirno, komaj slišno po vodi, ki je čista kakor zrcalo. V nji odsevajo bregovi, sinje nebo z milijoni lučic, na krovu ladje pa svira godba in veselo petje se razlega daleč čez kanal.

Drugo jutro ob sedmih smo prispeli v Port Said ob Sredozemskem morju. Še pred Suezom smo sporazumno s poveljstvom ladje kovali načrte, da se popeljemo iz Sueza z železnico v Kairo in Aleksandrijo, od tam pa z ladjo v Port Said; tako bi si mimogrede ogledali še te kraje z Nilom in Delfo. Ostalo pa je le pri načrtih, ker se je pokazalo, da se dajo težko izpeljati. Zadovoljili smo se tedaj samo s Port Saidom, ki je dokaj lepo in veliko mesto s cvetočo trgovino. Tu se stikajo prav za prav trije konti-

ponudiš znancu, češ: Puši bré, pristna roba iz Egipta! Ko si se naveličal hoditi po mestu, se vsedeš na verando kake gostilne na najprometnejšem kraju, naročiš čašo piva ter opazuješ vrvenje pred seboj, hkrati pa mirno kadiš.

Popoldne smo šli na obalo Sredozemskega morja, ki smo ga imeli pred sabo. Dasi nam ni bilo nič hudega na ladji in smo videli vsak dan kaj novega in zanimivega, smo si zdajle vsi želeli, da bi se kmalu končala dolga vožnja. Bolj in bolj smo hrepeneli po domačnosti, pa tudi po novem življenju, ki se nam je obetal v svobodni Jugoslaviji. Ko smo stali tako rekoč na pragu domovine, smo čutili, da nas čaka doma mnogo dela in skrbi. Tako je postajalo naše domovinsko hrepenenje od dne do dne bolj jasno; izprva zgolj občutje, je bilo zdaj resna volja do dela in udejstvovanja.

V Port Saidu smo našli tudi Jugoslovence. Zvečer so nas obiskali na ladji in smo se z njimi ob zvokih naše godbe pozno v noč presrčno pomenkovali.

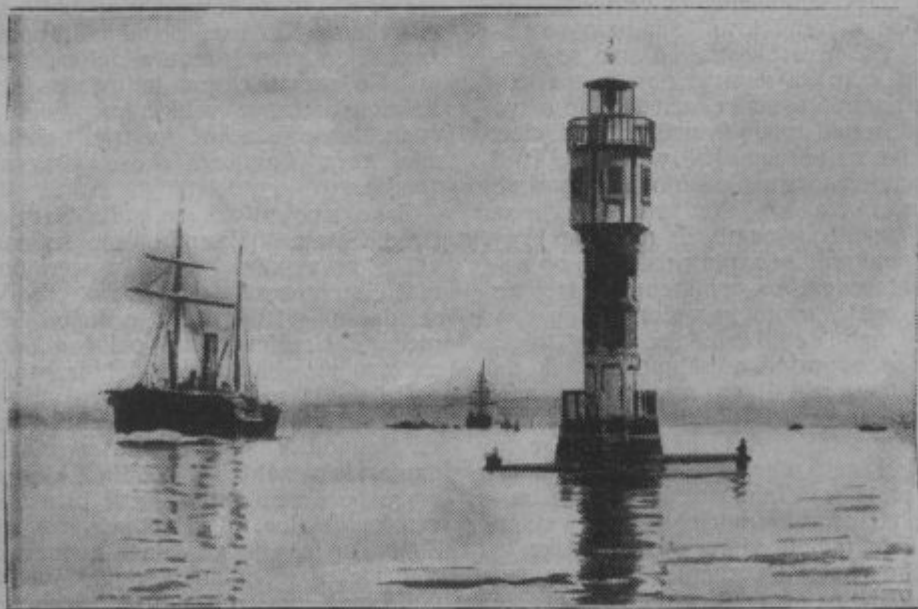
Drugega dne opoldan smo zapustili Port Said. Ne daleč od vhoda v Sueški

prekop smo videli več potopljenih ladij, ki so jim moleli iz vode zgolj jambori. To so bili spomini na grozne, nedavno minule čase in dogodke, saj je bil ta kraj v svetovni vojni zelo važen. Od Sueškega prekopa do Gruža pri Dubrovniku, kamor smo bili namenjeni, je 1044 milj. Vedno bližje. Tekom dveh dni smo bili že pri otoku Kreti, čigar gozdnato pokrajino smo videli na desnici mimo raznih manjših zahodnogrških otokov. Zdaj smo se že pričeli pripravljati na slovo. Hoteli smo se primerno zahvaliti našemu dobremu »stričku« Bixbyu, zato smo priredili v veselični dvorani njemu na čast koncertni večer. Dvorano smo okrasili z raznimi zastavicami, da je dobila bolj svečan obraz. Vzljubili smo našega »strička«, ki nam je nesebično dajal bogatih darov, nas razveseljeval z raznimi igrami in kinopredstavami na vsej dolgi poti v domovino. Izrazil je željo, da bi si ogledal tudi našo belo Ljubljano, Bled in slovenske planine, nakar se vrne v Ameriko, kjer bo pripovedoval o nas svojim sorojakom.

Dne 7. septembra ob štirih popoldne smo imeli za sabo Otrantski preliv. Tako smo prispeli v naše Jadransko morje. Na levi smo videli razločno obrežje »pete italijanskega čevlja« s silno utrjenim hribovjem, koder rasto slikovite pi-

nije s košatimi vrhovi. Na desnici pa so se belile skalnate Albanske gore. Še nekaj ur, ena sama noč še in pozdravili bomo našo novo osvobojeno domovino ter stopili na njena sveta tla! Ali smo bili utrujeni, da ni bilo čustev, ki bi morala vzkipeti v tem trenutku?! Predolgo je bilo hrepenenje, izživel se je samo in zdaj prihajamo s hladno, prazno dušo kakor brezbožniki v Sveto deželo.

Čisto, zlato jutro 10. septembra na sinji Adriji nas je vzdramilo iz spanja, ko se je pričela ustavljati naša ladja. Zdaj je na samem vrhu zaplapolala — prav tako kot pri odhodu iz Vladivostoka — zopet naša jugoslovenska trobojnica. V hipu smo bili vsi na krovu. Godba je svirala koračnico za koračnico. Pred nami je ležal Dubrovnik, ki so ga pravkar bajno obsinili prvi solčni žarki. Tisoč rok z robci se je dvigalo domovini v pozdrav, iz tisoč grl so zagrmeli vzkliki navdušenja sveti domači zemlji naproti. Ona pa je še spala; utrujena se ni zmenila za vračajoče se lastne sinove. Že smo mislili, da nismo prišli domov, temveč v kako italijansko mesto, kjer se nihče ne zmeni za tujce. Godba je utrujena prenehala, glasovi radosti so pojenjali, roke omahnile v negotovosti, kaj bo. Celo pilota ni bilo naproti, da bi bil peljal našo ladjo v

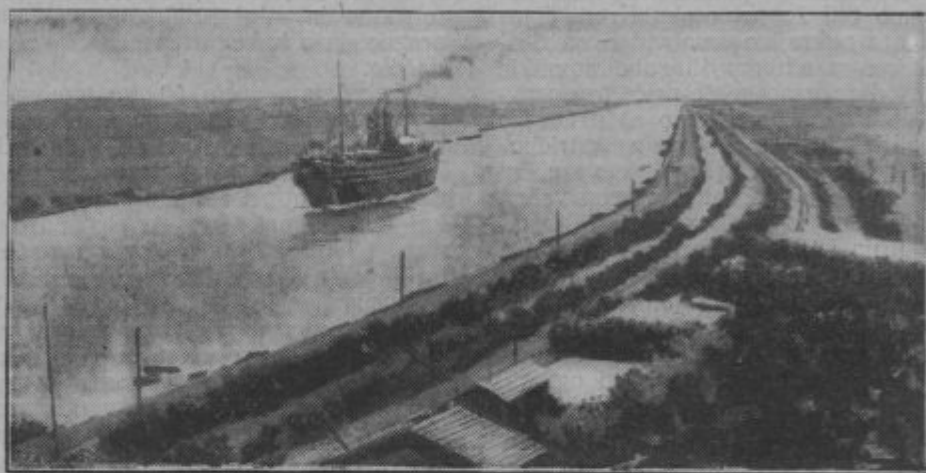

Sueški prekop. Svetilnik.

pristanišče, kakor je navada in predpis. Zdelo se je, da se je zgodila neljuba pomota. Po dolgem čakanju pa se je vendar pripeljal v navadnem čolnu pilot ter spremil ladjo v pristanišče Gruž, tri km severno od Dubrovnika. Nihče se ni zmenil za nas, kakor mačeha nas je

cepi proga h Kotorskemu zalivu. Na postaji smo videli vlak vojaških novincev iz Bosne, ki so bili vsi jako slabo oblečeni.

Hiteli smo po skalnati Hercegovini mimo Mostarja dalje proti Bosni. Kraji so bili vedno lepši. Skale zginevajo,

Port Said. Vhod v Sueški prekop.

sprejela nova domovina, po kateri smo tolikanj hrepeneli. Ugasnila so vsa čustva, ki so hotela vzplamteti ob prihodu, ker ni bilo netila. Prvo razočaranje je zagrenilo domovinsko navdušenje. Vsak si je želel samo eno, da pride prej ko mogoče v rodni kraj, kjer smo se nadejali več presrčnosti. Jeli smo se izkravati, tako da je sicer popolnoma mrtvo pristanišče malce oživel. Vojaštvo so odpremili v dubrovniške vojašnice, častnike pa so namestili v hotelih. Tudi v gmotnem oziru ni domovina prav nič poskrbela za nas. Ne vem, kaj bi se bilo zgodilo z nami, če nam ne bi v skrajnem pomanjkanju priskočile na pomoč dubrovniške usmiljene sestre ter nam dajale kosilo in večerjo.

Ko smo dobili slednjič odpustnice, smo se odpravili v skupinah vsak na svoj dom, izbrali pa smo, kajpa, najbližjo pot. Mi smo ubrali pot preko Bosne. Zapustili smo Gruž in vlak se je pomikal navkreber po velikih klancih. Pod nami je ležalo v večerni zarji bajnolepo Jadransko morje, ki so se v njem odražale temne, vitke ciprese, oljke in mračne skale. Povzpenjali smo se vedno višje na skalnati gorski hrbet; že smo videli toliko Adrije kot bi bila jezero. Na vrhu pri postaji Uskoplje se

hribovje je poraščeno z gozdovi in travniki, med katerimi so lepe vasi z zidanimi hišami in dobrimi cestami. Vzponredno z ozkotirno železnico teče ves čas lepa bela cesta. Na postajah smo srečavali mnogo tovornih, pa tudi osebnih vlakov. Po vsej Bosni vidiš mnogo žag, ki so preobložene z delom, ker je tu zelo razvita lesna industrija in les se eksploatira v velikih množinah. Ni čuda, da se je nekoč Avstrija polakomnila tega bogatega kosa slovanske zemlje.

Tako smo pustili za sabo Sarajevo, Brod, Sisak. V Zagrebu smo se poslovili s hrvatskimi brati. Tu smo dobili tudi čiste vozove drugega razreda. Vidi se, da smo prišli na progo Južne železnice. V Brežicah smo peli odhodnico našemu poveljniku vlaka R. in mu dodali še »Oj, rožman-rin, oj, rožman-rin, kako si ti boječ . . .« pod taktirko našega Neffata. V Sevnici smo se radi čakanja vlaka zatekli v gostilno, kjer smo prvič po šestih letih slišali iz ust slovenske deklice milo, domačo govorico. Začudeno nas je gledala — nenavadne romarje v popolnoma jugoslovenskih uniformah in s trdo, nerodno izgovarjavo slovenskih besed, med katere smo pridno mešali ruske izraze. Končno pa

nas je le priznala za svoje brate Slovence, se ljubeznivo nasmehnila ter nam iskreno voščila: »Dober večer, gospodje. Kaj pa želite?« Zdaj prav za

očarale. Ali eno čustvo je za hip premagalo vsa druga. Doma smo bili, med svojimi!

Port Said. Pristanišče.

prav smo šele čutili, da smo doma. Nepopisen trenotek, ki ga nikdar ne pozabimo. V Lazah smo 16. septembra pozdravili v jutranji zarji naše planine, ki bi jih najraje poljubili tako kot svoje drage, ki so nam prihiteli v Ljubljani naproti. Čitatelj si lahko misli, kako veselo je bilo po tolikem času naše svidenje. Obsipali so nas z novicami; med njimi so bile take, ki so nas tudi raz-

Za nami je bila ogromna pot — nad 30.000 km dolga. Videli smo čiste noči na severu, občudovali bajne botanične vrtove ob ekvatorju, videli pisan svet in ljudi z raznih delov sveta. Ali srce nam ni bilo mirno in veselo, dokler nismo ugledali naših solnčnih planin, polj in logov, ki niso nikjer tako lepi kakor v

DOMOVINI.

Suna Bertoldova:

Verski obredi v Indiji.

Pot čez žerjavico. — Krvave žrtve boginjam. — Strahote verskega fanatizma.

Že od pamtiveka se gode v Indiji mnoge, nam Evropecem neumljive reči. O njih so popotniki, ki so se mudili v tej teželi, pripovedovali kakor o čudežih. Ljudi, ki so počenjali take neumljive reči, so smatrali za čudodelce, obdarjene z neko nadnaravno močjo, ali pa so trdili, da so v zvezi z duhovi in nebeškimi silami.

Pozneje, ko je bilo vedno več popotnikov in trgovcev, ki so posetili Indijo

in ko je mnogo Angležev preživelo delj časa v tej zagonetni in čudežni deželi, je jel prevladovati kritikizem v promatranju teh in podobnih pojavov. Bolj ko je pronicala v Indijo zapadna kultura, bolj se je umikala iz njih nadnaravnost in zagonetnost.

Danes najdemo že malo »neumljivih« skrivnosti, zlasti v civiliziranih pokrajinah. Različni »čudeži« in čudaški običaji so se ohranili zgolj v manj civiliziranih

krajih. Najbolj so indijske čarovnije razširjene v južni Indiji. Ondi imaš še vedno ljudi, ki ti lahko naježijo lase: kopajo se v ognju ali izprehajajo po žerjavici.* Zanimivo je, da tega ne delajo zgolj fakirji, marveč tudi preprosti ljudje, ki se voljno podrejšajo temu brez dvoma čudnemu obredu.

Mohamedanci hodijo v nekaterih krajih po žerjavici ob slavnosti muharrama, ko si izkopljejo negloboko jamo in sežejo v njo nekoliko lesa. Zvečer, ko je čas velikega žalovanja za dvema mučencema Hussainom in Hasanom, gredo v sprevodu k jami in obstanejo pred njo. Nato stopijo iz procesije posamezniki, se postavijo na jamino vzhodno stran, nenadoma skočijo na žerjavico ter vržejo iz srede kvišku nekoliko žarečih ogljev. Vržejo jih tako, da padejo na njihova naga telesa. Ko je to opravljeno, stopijo na nasprotni strani iz jame. Zgodi se včasih, da kateri izmed njih pade in se opeče po životu, pa zbog tega celo umrje; vendar to ne odvrne njegovih rojakov, da ne bi prihodnje leto šli pogumno čez žerjavico.

Podoben običaj kakor mohamedanci imajo tudi Hindi, a s to razliko, da izvrše pred vstopom v žerjavico razne dokaj zapletene obrede in žrtvovanja boginji. Med člani južnoindijskih nižjih kast je običaj, da se človek, ki je resno zbolel, zaobljubi boginji Draupali, da bo hodil po žerjavici, če ozdravi. To obljubi tudi tak, ki je zašel v velike stiske in neprilike. V nekaterih krajih pa hodijo kmetje samo zbog tega po žerjavici, ker verujejo, da bodo na ta način obvarovali živino in polja pred nesrečo, pa tudi samega sebe pred vsakršnimi nadlogami in nevarnostmi.

Premožni ljudje izvrše obred brž ko ozdravijo na lastne stroške, med tem ko reveži čakajo ugodne prilike: bodisi, da jim kak bogataš podari v ta namen drva, bodisi da čakajo skupnega obreda, ki se vrši v mnogih krajih na jesen, ko slave »dassar«. V ta namen navozijo v bližino templja 10 stotov drv in nekoliko oglja. Deset dni pred obredom se jamejo vsi, ki so se zaobljubili boginji, pripravljati na slavnost. Najprej se skupljejo, nato položijo pred boginjin kip posebno žrtev, potem pa pudžarini, neke vrste dijakoni, molijo z njimi v tempelu sveto indijsko pesem Mahabharato.

Pesem recitirajo in mimično predstavljajo tudi ostalim vernikom. Dan ali dva dni se »ognjeni izvoljenci« zopet skupljejo, oblečejo v obleko, ki je prebarvana s kurkumo in krenejo v tempelj, kjer jim brahman priveže na zapestje košček kurkume z nitko, ki jo je pobarval z žafranom. Moškim priveže nitko na desnico, ženskam na levico.

Po tem obredu ne gredo več domov. Ostanejo čez noč v tempelski veži. Ko napoči dan obreda, se zopet okopljejo in žrtvujejo boginji, mimo tega pa ne požijejo niti koščka hrane.

Med tem pripravljajo cerkveni služabniki tla, kjer bodo razgrnili žerjavico in nastavijo grmado. Opoldan pridejo spokorniki in jo zažgo. Kakor hitro drva zgore in ostane za njimi sama žerjavica, pristopijo cerkveni služabniki ter razmečejo žerjavico po prostoru, ki ni povsod enako velik. Zdaj je v obliki kvadrata 5 m, zdaj zopet meri površina 4 krat 6 m; ponekod naredo več žarečih plasti, ki so ločene med sabo s stezico. Velikost zavisi od krajevnih običajev. Žerjavico nasujejo kakih 5 do 6 cm na debelo, v jamo, na kateri je bila naložena grmada, pa nalijejo vode.

Nato se pudžarin prepriča, ali se je obred izvršil tako, kakor vелеvajo običaji in verska pravila. V ta namen postavi meč kraj ognjišča in ga nagiblje sem in tja, potem vzame nekoliko žarečih ogljev in jih vrže v prt, ki ga je bil poprej namočil v žafranovi vodi. Ko dožene, da se platno ni ožgalo, vzame z boginjinega kipa citrono in cvetlice, ki jih je bil pred nekaj dnevi tjakaj položil. Če cvetlice niso zvenele, je to dokaz, da se ni storila pri obredu napaka in da bo boginja milostno sprejela tudi nadaljnjo počastitev. Zdaj odide duhovnik v tempel, kjer ga verniki hrepeneče pričakujejo; brž vzamejo boginjin kip na nosilnico in krenejo v procesijo h grmadi. Po navadi nosijo tudi kip boga Kršne in kip Ardžuna, voznika solnčnega boga. Ko je procesija trikrat obšla z žerjavico posut prostor, se postavijo kipi tik k ognjišču in duhovniki znova žrtvujejo. Nato spokornik ali zaobljubljenec z vencem komaj natrganih rož na glavi resnobno stopi na žerjavico in dostojno odkoraka na drugo stran. Pa ne da bi morda visoko dvigal noge; še brska po žerjavici, da je boginjino veselje tem večje. Za njim gredo tudi drugi, ki so se odločili za izvršitev obreda. V raznih krajih so ti ljudje različno oblečeni. Ponekod imajo vrženo čez te-

* O podobnih običajih pri drugih narodih glej »Življenje in svete«, števil. 8, str. 204.

lo kako cunjo, drugod pa se pokrijejo z mokro rjuho. Pudžarin je povsod razkošno oblečen, na glavi pa ima dokaj čuden lišp. Ko so tedaj zaobljublenci prešli žerjavico in dospeli na drugo stran, si ohladi noge v vodi ali pa pristopijo domači in jih polijejo z mlekom in ghim (razpuščenim maslom). Potem se oblečejo v novo obleko, napijejo in svojci jih zmagoslavno ponese domov.

V nekaterih krajih vzamejo Indijci na poti čez žerjavico otroke na hrbet, drugod pa, pregrnjeni z mokro rjuho, ponese posodo z žgočim pepelom in si ga — ko pridejo v sredino žerjavice vsipljejo na teme. Ali povsod niso ljudje enako utrjeni za pot čez žerjavico. V nekaterih krajih narede zgolj štiri nagle korake in menijo, da je dovolj. Ponekod imajo navado, da poženejo tudi živino čez žerjavico, da bi bila varna pred kugo.

Čudite se, kako je mogoče, da se ne bi noge na žerjavici opekle. Pomislite pred vsem, da Indijci, ki izvršujejo ta obred, nimajo tako občutljivih stopal kakor mi, ki hodimo vedno obuti. Njih koža je na stopalih zbog hoje po dobrih in slabih poteh, po džunglah, čez trnje in kamenje in po cestah, ki jih žge razbeljeno sonce, postala skorajda podplat. Spominjam se, da me je nekega dne prosil naš sluga, da naj mu dam kak pripomoček, da si izpulji trn, ki se mu je bil započil v nogo, češ, da s šivanko ne gre. Pogledala sem tisto mesto in vide-la, da si je že za kakęga pol centimetra izkopal kožo. Na vprašanje, ali ga boli, je odvrnil, da nič ne čuti. Treba je bilo precejšnjega napora, da smo spravili 2 cm dolg trn iz kože. In vendar še trn ni segel do mesa! To ni rekordna debelost kože, zakaj naš sluga je bil ponosen gospod, ki ni šel brez čevljev na ulico!

Kak razloček je med nogami, ki so vajene obuvata in nogami, ki so vajene od solnca razbeljenih tropičnih tal, sem spoznala v Barmi, kjer smo morali hoditi po belem marmornatem tlaku okoli dagobe, kjer je obilno žgalo sonce. Ondotni menihi ne dovolijo niti Evropcu, da bi hodil obut po svetem prostoru okoli svetišča. Kljub temu, da sem stala na marmorju komaj toliko časa, kolikor je bilo treba za fotografski posnetek, so mi stopala tako obolela, da sem si jih morala takoj zdraviti. Potem takem je jasno, da je koža domačih ljudi dokaj manj občutljiva. Vzlic temu si jo pred vstopom na žerjavico še zavarujejo z nekimi mazili. Tako se zlasti omenja

kot dobro zaščitno sredstvo mast iz aloje (*Aloe indica*), s katero si namažejo stopala, noge, dlani, lase in brke. Trdi se, da to sredstvo v toliki meri varuje pred ognjem, da lahko vzamejo v roke razbeljeno verigo ali pa si češejo lase z razbeljenim česalom ne da bi se užgali.

V drugih krajih hodijo zaobljublenci pred vstopom na žerjavico po tleh, ki so namočena s kokosovim mlekom ali pa si umijejo noge v mleku, ki je pomešano z riževo vodo. Pa še ne cepetajo z nogami po žerjavici, marveč pazijo, da so jim koraki kar najdaljši in da so prej ko mogoče onstran razžarjene plasti.

Tako, kakor sem pravkar opisala, delajo ljudje, ki zares verujejo v očiščenje z ognjem; njih žrtev poteka tedaj iz verskega nagiba. Zanimivo pa je, da se ta običaj trdovratno drži zgolj v pokrajinah, čije prebivalstvo ima v svojih žilah veliko krvi indijskih praprebivalcev. Verjetno je, da je ostal ta običaj izza davnih, davnih dob, kakor sploh večina krutih in krvavih običajev indijskega rituala. Tam, kjer prevladujejo Arijci, priseljenci svetleše polti in bolj razvite kulture, sorodniki našega evropskega plemena, ne najdemo pri obredih tolikih okrutnosti.

V Indiji pa so ljudje, ki pravijo, da so obdarjeni z nadnaravno močjo. Leti uganjajo čarovnije, ki se nam zde veliko bolj zapletene. Med njimi so pred vsem fakirji, mohamedanski potepuški menihi in derviši, sadhuejci, hinduistiški menihi in slednjič jogini, ki trde o sebi, da lahko vse store s silo svoje volje. Tako so v Kizagapatamu živeli bojda ljudje, ki so se oblili z gorečim oljem in niso dobili opeklin. Eden izmed njih je imel baje tako trdo kožo, da so lahko streljali vanj in ga kroglja ni raniła. Drugi fakirji so se pretepali z gorečimi smolicami, skakali po ognju ali se valjali po plamteči grmadi, ne da bi se bili opekli.

Pravijo, da je bival v okrožju Ganžam svet mož, ki je šel do prsi v plamenih skozi ogenj in se potem udobno vsedel na kup ostrega trnja, kakor da bi se hotel izpočiti v naslonjaču. Trdil je, da je vanj vstopil sam Bog; ogenj se ga ne dotakne in trnje se mu umakne, če se vsede nanj.

Ponekod si taki-le čarovniki prebodejo roke s tankimi žrebli, takisto jezik, da, celo trepalnice, na žreblje pa obesijo

stenje in jih prižgejo. Podobnih čarovnij umejo dolgo vrsto. Potujejo od vasi do vasi in žive od milodarov, ki jih dajejo verniki v trdnem prepričanju, da so videli može z nadnaravno silo v sebi.

V davnih dneh so živeli v Indiji fanatiki, ki so se hoteli prikupiti boginji z nezaslišnim trpinčenjem samega sebe. V severni Indiji se je posebno čislala boginja Kali, ki se že od pamtiveka naslaja v krvavih žrtvah, v južni Indiji pa so krvaveli zbog boginje Mariamma! Tema boginjama se še dandanašnji žrtvuje živalska kri, v zašlih časih se je prelilo obilo človeške krvi. Angleške oblasti so strogo zabranile človeške žrtve in kaznujejo neizprosno vsak primer, ko bruhne ta starodavni običaj zopet na dan. Prav posebno so žrtvovali obema boginjama nedolžno deco. Tu in tam se zgodijo še danes taki verski zločini. Komaj leto dni je minilo, ko so priobčile indijske (bombarjske) novine poročilo o takem žrtvovanju človeške krvi. Dogodek opisujejo tako-le:

V neki vasi so živeli stariši, ki so imeli bolehavega sina in zdravo hčer. Hčer pa pri pravovernih Indijcih nima posebne veljave, zato so prosili boginjo, da prenese njeno zdravje na bolehavega sina. Najprej so nekajkrat žrtvovali in izvršili razne obrede; ko pa ni nič za-

leglo, so se odločili k dejanju, ki je po starodavnih izročilih nekoč zacelo omehčalo boginjino srce: hčer so namenili žrtvovati za sina. Zvečer so prenesli bolehavega dečka pred kočjo in ga zvezali, da bi vso noč vztrajal na prostem. Dekle so odpeljali zvečer v tempel krvave boginje, kjer ji je duhovnik potisnil nož tik pod brado in prerezal grlo. Ubogo dekle je izkrvavelo in stariši so bili prepričani, da bo boginja ponoči prenesla dekličino zdravje na dečka. Kako so se neki prijemali za glavo, ko so našli dečka zjutraj mrtvega pred kočjo. Umril je od mraza in strahu. Zdaj je bil kriv duhovnik, ki jim je strahotno dejanje svetoval; nastal je prepir, ki so zanj izvedeli policijski uradniki in obredni umor je bil kmalu razkrit.

Verski fanatiki pa ne žrtvujejo vedno človeškega življenja. Včasih se zadovolje s par kapljic lastne krvi, pa še ta obred izvrše na skrivaj in poredkoma. V nekdanjih časih pa so si pred templom boginje Mariamme prebadali ustnice z dvema žebljema navkriž; ko jih je oškropila kri, so se zavrteli v blaznem plesu, hoteč pokazati, da so prenesli žrtvev prostovoljno in veselega srca.

Zgodilo se je, da je kak vernik žrtvoval polovico jezika, ki ga je bil položil v kokosovo lupino in ga držec na

Port Said. Pogled na arabski del mesta.

kolenih podaril boginji, da si pridobi milost in všečnost.

Bolj v navadi je dandanašnji žrtev v obliki »guganja na kavljju«, ki je bila svoje dni vrlo razširjena v južni Indiji. Obred se vrši še zdaj vsako leto enkrat zelo slovesno, vendar pa ne več v prvotni okrutni obliki. »Guganje na kavljju« je veljalo boginji Mariammi. Brahmani v tem primeru niso navzoči, ker so nasprotniki take počastitve. Verniki pa ga vzlic temu izvršujejo, preverjeni, da se bodo prikupili mogočni boginji, ki jih bo za to laskavost odškodovala z varstvom pred boleznimi in ki ne bo pozabila na nje, če bi njih živini ali nasadom pretila nevarnost.

»Guganje na kavljju« ni povsod enako. Najbolj kruto je ondi, kjer zarijejo človeku, ki se je zaobljubil za ta obred, dva kavlja v kožo na hrbtu, potem pa ga privežejo za kavlja z dolgo vrvjo in obesijo na drog, ki visi vodoravno visoko v zraku, podprt z orodjem, ki uravnava njegovo zibanje in ki nas spominja vislic. Pred obredom se mož skoplje, nato mu natrejo kožo z oljem in slednjič zarijejo kavlje v kožo. Ko je čvrsto privezan, dvignejo drog po koncu in žrtev niha v zraku. Kajpa, dati mora videz, da ga nič ne boli; še več, z veselo grimaso in s smešnimi kretnjami naj kratkočasi in razveseljuje gledalce. Včasi mu dajo v roke meč in ščit. Igrati mora vlogo vojščaka, ki se brani pred nevidnimi napadalci. Ponekod je navada, da mu ozaljšajo život s cvetličnimi vencji, ki jih zgoraj počasi trga in meče navzočim. Take cvetlice si ljudje skrbno shranijo, ker imajo baje veliko moč za človeško zdravje.

V nekaterih krajih se »guganje na kavljih« izvrši povsem drugače. Tam imajo v ta namen poseben voz, ki ima drogove, na katere obesijo človeka s kavljji v koži. Voz vlečejo navdušeni verniki in se avtomatično guga. Tu in tam namažejo žrtvi obličje z zeleno barvo in jo opremijo s perotmi in dolgim kljunom, da bi bil podobnejši svetemu Garodu, orlu boga Višnje. Nad žrtvijo obesijo majhen baldahin, da jo varuje pred solnčnico. Drugod ga ne prepleškajo, marveč mu naložijo na roko otroka in podobno.

Nekaj posebnega je baje, da s kavljem povzročena rana ne krvavi. Zadostuje navaden obliž in čez dva ali tri dni je zaceljena.

Podoben obred, čeprav manj okruten, je, da se na železne kavlje ne obesi človek, marveč koš, ki se vanj vsede človek, nakar ga dvignejo kvišku ter gugajo sem in tje. Drugod mu ovijejo vrv okoli pasu in ga tako potegnjejo kvišku. Zgodi se včasi, da človek pade z droga in si pošteno zlomi kosti, vendar pa se Indijci za to ne zmenijo, ker življenje v njihovih očeh nima tolikšne veljave kot v naših. Običaj »guganja na kavljih« se je slednjič tako izrodil, da ga poznajo v nekaterih krajih le kot otroško igro, v drugih pa gugajo z vrvjo privezane ovce.

To nam pričuje, da verska gorečnost tudi v Indiji jenjava in skušajo ohraniti stare obrede in izročila na način, ki se da spraviti v sklad s človekoljubjem in tako, da bi se storilo človeku kar najmanj žalega.

(Prevod iz češčine.)

A. M.:

Po Franciji in Belgiji.

V.

iz Verduna v Strasbourg. — Nemci v Alzacii.

Iz Verduna je treba najprej po lokalni cesti do Lérouvillea, kjer se dosepe zopet na veliko progo.

Na kolodvoru v Verdunu je malo živahno. Tudi v vlaklu je malo ljudi — osebni vlak je to ali omnibus, ustavlja se na vsaki postaji; kupeli so skoro prazni, le dva do trije ljudje v vsakem.

Železnica gre ves čas po dolini ob reki Meuse, ki je še dosti široka; na obeh straneh jo spremljajo griči v strnjeni vrsti, enako visoki, prav kakor

okrog Verduna samega. Po teh gričih se vleče pas fortov tja do Toula, to je velika obrambna trdnjava Francije. Iz doline se forti ne vidijo nikjer. Sledovi vojne se ponekod še opažajo, osobito okrog St. Mihiela, ki je edino večje mestéce na tej progi. St. Mihiel je ona točka, kjer se je Nemcem posrečilo udreti v francoski utrjeni pas, zavzeti celo St. Mihiel sam in se obdržati tudi na majhnem kosu levega Meuseinega brega. St. Mihielu se takoj vidi, da je

ves pozidan na novo: tu, tam še ozna-
njajo razvaline grozo vojne, drevje še
moli suha debla ali okleščene veje v
zrak, molčeč protest zoper strašne ča-
se, tik nad mestecem razvaline cerkve.
Tudi povojne lesene kolibe se še vidijo
ponekod.

Na zadnjih postajah, kolikor bliže
glavni progi, je postalo živahneje. Ku-
peji so se napolnili; v našega je prišla
množica žensk z enim otrokom, ki so
ga oskrbovale vse skupaj. Jara gospoda
z dežele; koliko posla so imele z ma-
lim, zdaj so ga preoblačile in česale,
zdaj umivale, da se je drl kakor čred-
nik; še napudrale so ga.

V Lérrouville, kjer dosežemo glavno
progo, pa naš omnibus še ne ostane,
marveč vozi po njej še dalje do prvega
večjega kraja, ki je Commercy. Tu po-
čakamo par minut na brzovlak, ki vodi
iz Pariza na Strasbourg.

Na njem je seveda drugačno življe-
nje. Tako je poln, da ni nikjer mesta za
novodošle; stati moramo po hodnikih
ter prežati, da se kaj izprazni. Šele v
Nancyju se to posreči.

Vožnja od Commercyja do Stras-
bourga je izredno zanimiva. Od utrdb
okrog Toulja in Nancyja ni opaziti nič-
sar. Opazi pa se brz, da se vozimo po
glavni železnici Lorene, ene poveljnih
francoskih industrijskih pokrajin. Že
pred Toulom se prično množiti tvorniš-
ki dimniki ob železnici, osobito mnogo
pa jih je v Nancyju in okolici, ki je go-
tovo najbolj industrijsko mesto Franci-
je, kar sem jih videl dotlej. Tudi rudar-
ski kraji so tu, posebno med Nancyjem
in Lunévilleom.

Ob progi se vidijo kanali. Pri Toulu
je razvodje med rekama Meuse in Mos-
selle; tu se vidijo na kanalu mnoge za-
tvornice, ki so ozke, le za eno ladjo.
Na kanalu je dosti prometa, vidi se
obilo ladij, dobro naloženih, največ z
drvmi.

Ljudi prihaja obilo na vlak, mnogo
jih tudi izstopa. Obrazi postanejo že
okrog Nancyja nekoliko drugačni, manj
tipično francoski, pač več tujih značilno-
sti, očitno nemških. Narodna meja se
sicer tu ni spremenila tekom stoletij in
dognano je, da je potekala pred tisoč
leti prav tam, kjer danes, tako da so
bili Nemci kakor danes samo v severni
tretjini dežele, južni dve tretjini Loréne
pa sta bili vedno francoski. Po precejš-
nji množici nemških priimkov pa se vi-

di, da so se Nemci priseljevali semkaj
in se seveda asimilirali.

Prvi Nemci so pričeli prihajati v vlak
v Sarrebourg. Železničarji so in so
ostali na hodniku; tako izrazit nemški
tip so, kakor si je le mogoče misliti; iz-
razito podolgast obraz, modre oči, svetli
lasje, — ne more se reči, da bi to ne
bil lep tip. Med seboj govore samo
nemško. Na sledečih postajah (Saverne
i. t. d.) vstopa vedno več Nemcev
vseh slojev. Zelo me je zanimalo tu raz-
merje med nemščino in francoščino.
Opazil sem, da ogovarjajo Nemci ne-
znane sopotnike vedno francoski; tudi
s sprevodnikom so govorili samo fran-
coski. Med seboj pa so govorili nemški,
ne samo železničarji, marveč tudi go-
spoda. Po večini so brali francoske ča-
sopise; deček, star komaj dvanajst let,
je poprosil očeta po nemško, naj mu da
Matin, ki ga je potem bral, kakor da je
pisan v njegovem materinem jeziku.
Vojak z izrazito nemškim jezikom bere
Strassburger Neueste Nachrichten. Vo-
jakov se sploh zelo mnogo vozi z na-
šim vlakom, ali se vračajo na dopust
ali je vzrok bližina državne meje. Kupe
zraven nas so skoro popolnoma zasedli
vojaki, ki so vstopili v Nancyju; Fran-
cozi so, vino imajo s seboj in zelo so
veseli; vino pa se vendarle pozna samo
enemu, ki kravalira na ves glas in moč-
no pije ter se s pitjem postavlja. Ali to je
prvi slučaj pijanega potnika na franco-
skih vozniah.

Po večini tu že po obrazu ločiš Fran-
coza od Nemca-Alzačana. Ali vedno pa
fizionomija vendarle ni zanesljiva; v
viaku sem naletel na vojaka z naočniki
in močno nemškim obrazom, pa me je
na nemški odgovor debelo gledal in je
govoril samo francoski.

Pokrajina je ves čas enaka. Šele za
Sarrebourgom postanejo hribi višji, ka-
kor jih ni bilo videti na vsej vožnji od
Pariza dalje; to so severni odrastki po-
gorja Vosges (Vogezji). Pred Saverne
je prvi — in če se prav spominjam,
edini — predor, celo precej dolg; hribi
na obeh straneh se zvišajo in vozimo se
celo po skaloviti soteski s temnordečim
kamenjem. Ali kljub temu je ob želez-
nici tudi kanal, znani Canal de la Marne
au Rhin.

★

Večeri se, ko se peljemo po alzaški
ravnini proti Sarrebourg. Prehod se
vendarle pozna zelo močno; vasi, ki

so videti zelo nagosto, dosti velike in strnjene, se na prvi pogled razlikujejo od vasi, kakor sem jih gledal po Francoskem. Hiše, zgrajene v visoko, z znanimi visokimi fasadami in zelo strmimi strehami. In tiščijo se tako na gosto, da je vas videti kot mesto. Po mestih ob progi obilo tvorniških dimnikov; Alzacija za industrijo mnogo pomeni.

In naposled Strasbourg. Najprej presenetil ogromni kolodvor, ki pove takoj z bahato samozavestjo, da je Strasbourg živahno in veliko središče bogate pokrajine, ki ima kaj prodajati in kaj kupovati. Po statistiki iz l. 1921 ima mesto 167.000 prebivalstva, je tedaj v Franciji za Parizom na osmem mestu. Od Rhina in od nemške meje je oddaljeno le nekaj kilometrov.

Da je Strasbourg živahno mesto, se vidi takoj po tem, kako so orenapolnjeni hoteli. Nikjer v Franciji niti v Belgiji se mi ni zgodilo, da bi brez uspeha povprašal za sobo v hotelu. V Strasbourgju pa sem jo dobil šele v tretjem hotelu in niti nisem iskal v bližini kolodvora. Vrh tega je veljala soba 30 frankov, kolikor nisem plačal v nobenem drugem kraju na potu.

Slovenski znanec v Parizu, ki si je bil že ogledal Strasbourg, je trdil, da se je tu počutil nekako doma, gotovo pa bliže domu nego po ostalih francoskih mestih. To bi pričalo, da se obema, našemu domu in Alzaciji, pozna nemški vpliv zelo močno.

Mene je v Strasbourgju zanimalo pred vsem, kako je razmerje med Nemci in Francozi, ker si človek, ki pozna Nemce pred vsem iz slovenskih dežel in iz slovenske zgodovine težko predstavlja, da se tu Nemci štejejo in čutijo za Francoze.

Najprej me je presenetilo, da so ulični napisi povsod dvojezični. To so seveda prevodi istega imena, nekaj pa je ulic, ki se po nemško imenujejo drugače nego po francosko. An der Aar se pravi po francosko Rue Jean-Jaques Rousseau. Illwallstrasse je francoski Rue du général Uhrich; sličnih primerov je še več.

Napisi na trgovinah, obrtniških delavnicah, na hotelih i. t. d., navedbe cen in reklama, to je domala vse v francoščini. Prvi vtis, ki ga napravijo ulice v Strasbourgju glede narodnosti, je odločno francoski; nemščina ni skoro nič zastopana, prvi sprehod po mestu ti pokaže tako malo nemškega v tem po-

gledu, da ne bi mogel misliti, da ima Strasbourg po ogromni večini nemško prebivalstvo. Seveda pa te na to spominjajo vsak trenutek imena firm, ki so domala vsa nemška. Ako je kje nemški napis, je le prevod francoskega, ali to komaj na morda 10% napisov. Nemški napis sem videl na pr. osobito na gostilnah, ki imajo še patriarhalna stara imena, ampak v narečju, na pr. Zue de drey Haase Aux trois lièvres in sredi med napisom so po starem naslikani trije prijazni zajčki. Ali pa Zuem Vojelg'sang. Tudi zdravniki in advokati imajo po večini samo francoske napise. Židovski element mora biti precej zastopan; videl sem ob vodi pri centralni tržnici veliko sinagogo in po mestu imena kakor Dreyfus; Wehrung i. t. d.

V cerkvah so dvojezični napisi, a pri razlagi znamenite ure v katedrali je cerkveni strokovnjak kot cicerone pripovedoval občinstvu samo po francoski. Če stopiš v prodajalnico, v gostilno, kamorkoli, pozdravljajo samo po francoski in postrežejo s francoskimi vprašanji. Ako pričneš po nemški, preide vsakdo takoj na nemško, ne da bi pokazal morda nejevoljo; vtis se ti utrjuje vedno bolj, da mu je vseeno, v kakem jeziku ti postreže, toda da nikdar po govoric, ki jo vporabljaš, ne presoja morda tvojega nacionalnopolitičnega prepričanja. V tem je morda dognljivna razlika med našimi nemškutarji na severni narodni meji in Alzačani: govorica, oziroma materni jezik ne igra vloge v zadevi nacionalnopolitičnega prepričanja. Ko sem bil v redakciji lista »Zukunft«, ki je najzagrizenejši organ alzaških separatistov in gotovo v polnem obsegu nemško - nacionalen, sta me tamkaj službeni gospodični pozdravili po francoski, preden sem se sploh oglasil in nista kazali prav nič volje, da bi razgovor nadaljevali po nemško.

Nalašč sem veliko ogovarjal ljudi po mestu, pa sem ves čas našel samo dva človeka, ki nista razumela francosko; eden je bil star možiček predmestne vrste, ki je posedal po klopih v Tivoli — obrobni del mesta v Strasbourgju, kjer je bilo plešišče, pa komedije in drevoredi, in kjer je bil na pr. velesejm, se imenuje Tivoli — mi ni znal odgovoriti, ali bil je videti budalo, ker je tudi nemško samo malo momljal. Ob kanalu v bližini etnografskega muzeja, sem vprašal predmestno žensko, ki je zelo osorno zarenčala, da ne zna

francosko, na tak način, da bi se iz odgovora dalo sklepati na politično nasprotje.

Ali zelo je značilen tudi tale primer: Večerjal sem dvakrat zaporedoma v isti restavraciji; drugič je zraven mene sedel gospod sicer ne najimenitnejše, a vendar ne veliko zanemarjene vnanjosti, ki me je strašno spominjal na osebe iz Cankarjevih Hlapcev. Ko je pojedel hrenovko za večerjo in popil pivo, je plačeval v nemškem jeziku — prav tako je tudi naročil —; natakarica se je radi računa pričela pregovarjati z njim in je prešla pri tem v francosčino, toda gospod je buljil vanjo, kakor da je ne razume in je nadaljeval nemško. Ko je odhajal, je natakarica z očitnim preziranjem godrnjala za njim, obračajoč se proti meni: »So ein Herr, ein Ditschmann, und kann nicht einmal französisch«. Nemci namreč tu niso Deutsch, marveč Ditsch in tako imenujejo sami svojo govornico. Na potu mi je neki Francoz razlagal, da Alzačani ne govorijo nemško, kakor v pravi Nemčiji, marveč svoje posebno narečje, podobno švicarskemu, to je patois ditsch.

Eden prvih potov mi je bila v Strassbourgu tržnica, ki je lepo urejena in zelo prostorna; hotel sem videti, kak jezik se govori tu, kjer pride etnografski značaj dežele najbolj do veljave. Tržnica stoji ob enem izmed kanalov, v katere se deli reka Ill v toku skozi mesto. Že ob vodi so postavili svoje stojnice; vmes se prodaja obilo starine, starih oblek, starih knjig, slik i. t. d. Knjige, ki se tu prodajajo, so zelo različne, gotovo pa mnogo več nemških nego francoskih, celo holandskih več kot francoskih. Vmes tudi nemške knjige iz vojne, ki bi jih marsikje konfiscirali; tu so na prodaj povsem svobodno, prav tako kot Goethejeva dela ali romani Thomasa Manna.

V tržnici, kjer se prodaja zelenjava, meso, ribe in vsakovrstna druga živila v zelo velikih množinah, je nenavadno živahno. Vidi se takoj, da je zelo mnogo ljudi iz okolice; tržni dan je. Na prvi mah pa se že začuti da tu prevladuje domači jezik prebivalstva. Vse govori nemško, bodisi kmetice, ki prodajajo, nekatere še v svoji znani narodni noši, v vseh delih temni obleki z značilnim črnim pokrivalom vrhu glave, tako da je videti, kakor dvoje velikih, širokih perutnic, kakor tudi meščanke, ki kupujejo od njih. Hodil sem

dosti dolgo po tržnici, prehodil sem jo v vseh smereh, da nisem našel dosti več kot štiri — pet ljudi, ki so govorili francoski.

Ali ta alzaška nemščina je čudna. Človeku, ki pride iz Ljubljane, zveni tako nekako domače; tako nekako so stari ljubljanski domorodci govorili nemško. Na primer nein — izgovarjajo kot (= na-in), tako da je a zelo dolg in da se sliši vse nekako čudno zategnjeno, kar je gotovo v popolnem navskrižju s književno nemščino, osobito s to, kakor smo se je učili mi v alpskih deželah. Ritem govornice pa tudi ni francoski, niti mu sličen. Kadar sem jih poslušal, Alzačane v tem mehkem, počasnem ditsch, sem imel vtis, da morejo tako govoriti samo zelo dobrodušni, ne posebno energični, nekako okorni ljudje. Ne, to moraš konstatirati takoj; to niso oni Nemci, kakor jih poznamo mi iz svojega sosledstva.

.....

Iz galerije sodobnih žen

Soproga ameriškega prezidenta Coolidgea, ki slovi po skromnosti in ljubeznivosti.

Jaroslav Hašek:

Dobri vojak Švejek pred policijo.

Sarajevski atentat je napolnil policijsko ravnateljstvo s številnimi žrtvami. Drugega za drugim so vodili in star inspektor v sprejemni pisarni je pripomnil na dobrodušen način, ki ga je zmerom dičil: »Ta-le Ferdinand pa vas bo drago stal!»

Ko so Švejka zaprli v eno izmed številnih celic v prvem nadstropju, je našel ondi šest možakov. Pet jih je sedelo okoli mize, a šesti, mož srednjih let, je tičal v kotu in se držal mrko, kakor da bi mu bila ta tovarišija nevshečna.

Švejek je brž izpraševal drugega za drugim, čemu so zaprti.

Od vse petorice za mizo je dobil skorajda enak odgovor:

»Zaradi Sarajeva.« — »Zavoljo Ferdinanda.« — »Zastran tistega-le umora nadvojvode.« — »Za Ferdinanda.« »Zato, ker so gospoda nadvojvodo v Sarajevu ubili!»

Šesti, ki je sedel ob strani, pa je rekel, da nima nič skupnega z družbo okoli mize in noče, da bi ga zadel kak sum zavoljo nadvojvode. Rekel je, da so ga vtaknili v zapor samo zbog poizkusa roparskega umora na nekem očancu iz Holice.

Švejek se je vsedel med zarotnike, ki so si že desetič pripovedovali, kako, so prispeli v zapor.

Vse razen enega je treščila usoda bodisi v krčmi bodisi v vinski kleti ali kavarni. Izjemo je delal zgolj dobro rejen gospod z očali in zajokanimi očmi, ki so ga aretirali doma v stanovanju, ker je dva dni pred sarajevskim atentatom dal pri »Brejšku« dveina srbskima dijakoma-tehnikoma za jedajočo in pijačo. Tisti večer ga je videl detektiv Brixi v njuni družbi v »Montmartru« v Rezetovi ulici, kjer so bili dodobra v rožcah, a plačal je — tako stoji v policijskem zapisniku — zopet on.

Na vsa vprašanja pri prvem zaslišanju pred policijo je dajal stereotipen odgovor:

»Imam trgovino s papirjem.«

»Odgovarjali so mu prav tako stereotipno:

»To vas nikakor ne opravičuje.«

Majhen gospodič, ki so ga ujeli v vinarni, je bil profesor zgodovine. Razlagal je krčmarju zgodovino raznih

atentatov. Aretirali so ga prav v trenutku, ko je zaključil psihološko premotrivanje atentata z besedami:

»Misel atentata je preprosta kakor Kolumbovo jajce.«

»Nič manj preprosto pa ni to, da vas čaka ječa,« ga je izpopolnil policijski komisar.

Tretji zarotnik je bil predsednik dobredelnega društva »Dobromil« v Hodkovičkah. Tistega dne, ko se je izvršil atentat, je priredil »Dobromil« vrtno veselico s koncertom. Prišel je orožniški desetnik in pozval navzoče, naj se razidejo, češ, Avstrija zdaj žaluje. Tedaj mu je rekel dobrohotni predsednik:

»Počakajte še trenutek, gospod, da odigrajo godci Hej Slovani.«

Zdaj je sedel s povešeno glavo in tarnal:

»V avgustu imamo nove predsedniške volitve. Če ne bom kmalu doma, se utegne zgoditi, da me ne izvolijo. Te sramote pa ne preživim.«

Čudno se je rajniki Ferdinand zapletel v usodo četrtega aretiranca, moža poštenjaka in kremenitega državljana. Dva dni se je skrbno izogibal vsakršne besede o Ferdinandu, šele tretjega dne zvečer ga je pri marijašu prijelo; pobil je kralja s sedmico in dejal:

»Sedem krogel kakor v Sarajevu.«

Peti mož, ki je sam rekel, da sedi zato, ker so gospoda nadvojvodo v Sarajevu ubili, je imel še danes od groze naježene lase in brke; glava mu je bila podobna pinču.

V restavraciji, kjer so ga aretirali, ni črhnil spodobni mož niti besedice, da, še listov ni čital, ki so poročali o umoru Ferdinanda. Sam samec je sedel za mizo, ko je pristopil k njemu neki gospod, se vsedel nasproti in ga vprašal:

»Ali ste čitali?«

»Nisem.«

»Ne veste nič o tem?«

»Nič.«

»Veste li, za kaj gre?«

»Ne vem in mi ni nič mar.«

»Pa bi vas vendar moralo zanimati!«

»Ne vem, kaj bi me moralo zanimati?«

Popušim svoje smotke, izpraznim par vrčkov in se navečerjam — čemu naj bi bral novine? Novine lažejo. Zakaj bi se človek razburjal?«

»Torej vas nič ne zanima umor v Sarajevu?«

»Mene umor sploh ne zanima, najsi se zgodi kjerkoli na svetu: v Pragi ali na Dunaju, v Sarajevu ali v Londonu. Za to so uradi, sodnije, policija. Če kdo koga ubije, prav mu bodi, zakaj neki je tako babše in toli nepreviden, da se da ubiti.«

To so bile zadnje besede v njenem pomenku. Od tistega časa sem je ponavljal vsakih pet minut:

»Jaz sem nedolžen, jaz sem nedolžen.«

Ko je slišal, Švejk vse te strahotne zarotniške zgodbe, je spoznal, da mora razodeti tovarišem brezupnost njihove situacije:

»Potem takem nam vsem trda prede,« je začel govoriti tolažilno, »nikakor ne drži tista vaša, da se nam ne more nič pripetiti. Čemu neki imamo policijo, če ne za to, da nas kaznuje, ako smo se širokoustili. Če živimo v tako nevarni dobi, da celo nadvojvode streljajo, naj se nihče ne čudi, da ga poženejo pred policijo. Take reči se gode zavoljo lepšega, zato, da bi imel Ferdinand pred pogrebom reklamo. Več ko nas bo tukaj, boljše bo za nas, ker bo veselejše. Ko sem nekoč služil cesarja, so zaprli včasi kar pol stotnije. Pa koliko nedolžnih ljudi je bilo obsojenih? In nikar ne mislite, da je tako samo pri vojakih; tudi pred sodišči ni bolje. Spominjam se, da je bila nekoč obsojena neka ženska, ker je zadavila svoja novorojena dvojčka. Čeprav je rotila sodnike in prisegala, da ni mogla zadaviti dvojčkov, ko je bila povila zgolj eno dekletce, ki se ji ga je posrečilo brez bolečin zadaviti, so jo vendar obsodili zaradi dvojnega detomora. Ali pa tisti-le nedolžni cigan v Zabulicah, ki je na sam božični večer vlomil v neko branjarjo. Prisegel je, da je bil v cerkvi, ali pomagalo ni nič. Kadar sodnija vzame kako reč v roke, je vedno slabo. Ali temu zlu se ne izogneš. Res je, da vsi ljudje niso taki tepci, kakor človek o njih misli; ali povej mi, kako naj razločiš poštenjaka od tepca, zlasti še zdaj, ko so Ferdinanda oplazili s krogli? Ko sem služil pri vojakih v Budejovicah, so ustrelili v logu za streliščem stotnikovega psa. Stotnik je, kajpa, izvedel, kaj se je zgodilo. Poklical je vse vojake, nas postavil v vrsto in velel, naj stopi vsak deseti mož pred vrsto. Samo ob sebi se ume, da sem bil tudi jaz deseti. Postavili smo

se tedaj v pozor in nismo niti trenili z očesom. Stotnik je stopical okoli nas in slednjč zavpil: »Tepci, zločinci, postopači, hijene, tako rad bi vas zavoljo tega psa zašil v »ajnci«, ali pa vas razsekal na rezance in postreljal kakor kužke. Pa nikar ne mislite, da se mi smilite, zato vam naložim vsakemu štirinajst dni »kasarnaresta«. Tak vidite: takrat je šlo zgolj za psa, zdaj pa gre celo za gospoda nadvojvodo. Zato pravim, da mora biti: groza, saj drugače sploh ne bi kazalo žalovati.«

»Jaz sem nedolžen, jaz sem nedolžen,« je ponovil mož z naježenimi lasmi.

»Tudi gospod Jezus je bil nedolžen,« je pristavil Švejk, »pa so ga vendarle križali. Nikdar ni šlo nikomur za to, ali si kriv ali nedolžen. Maul halten und weiter dienen — so nam pravili pri vojakih. To je najlepše in najkrasnejše!«

Švejk se je zvalil na posteljo in mirno zaspal.

Med tem so privedli nadaljna dva. Eden izmed njiju je bil Bosanec. Hodil je sem in tja po sobi, škripal z zobmi in na vsakem drugem koraku izpustil kletev: »J... ti dušo.« Mučila ga je misel, da se utegne na policijskem ravnateljstvu izgubiti njegov krošnjarski jerbias.

Drugi došlec je bil krčmar Palivec, ki je opazil znanca Švejka, ga brž predramil in mu rekel z glasom, ki je pričeval o tragičnosti položaja:

»Glejte, skupaj sva.«

Švejk mu je prijazno stisnil roko in dejal:

»Veseli me. Saj sem vedel, da je tisti gospod, ki je obljubil priti po vas, mož beseda. Veste, dobro je, če je človek natančen.«

Gospod Palivec pa je odvrnil, da je taka natančnost za dr... in je vprašal Švejka potihoma, ali niso morda ostali gospodje tatovi, češ, da bi mu taka tovarišija utegnila kot obrtniku škodovati.

Švejk pa je pojasnil, da so vsi razen enega, ki je poizkusil roparsko umoriti nekega očanca iz Horic, sami njiju vredni gospodje, ki so prišli v zapor zbog nadvojvode.

Gospod Palivec je postal užaljen in je rekel, da ni prišel v zapor zavoljo kakoga prismojenega nadvojvode, marveč zavoljo samega cesarja. To so čuli ostali in jih je jela zadeva zanimati. Razložil jim je, kako so muhe onesnažile: gospoda cesarja.

»Vsega so mi zapacale, beštje,« je končal svoje pripovedovanje. »slednjič pa so me spravile v kriminal. Tega jim nikdar ne odpustim,« je dostavil preteče.

Švejk se je zopet vzleknil k spanju, a niso mu dali dolgo miru, zakaj prišel je poziv k zaslišanju.

In tako je Švejk, stopajoč po stopnicah v III. oddelek, poneseł svoj križ na vrh Golgote, ne da bi se bil sam zavedel svojega mučeništva.

Opazivši napis, da je zabranjeno pljuvati po tleh, je prosil stražnika dovoljenja, da sme pljuniti v pljuvalnik. Ves razvnet od svoje preprostosti je vstopil v pisarno z besedami:

»Želim vam, gospoda, vsem skupaj dober večer.«

Namesto odgovora ga je nekdo sunil pod rebra in siloma porinil pred mizo, za katero je sedel gospod, čigar obličje je imelo hladen, čisto služben izraz s potezami živalske okrutnosti, kakor da bi bilo, pravkar padlo iz Lombrosrove knjige »O zločinskih tipih.«

Krvoločno je mož premeril Švejka in mu rekel:

»Ne držite se tako prismuknjeno.«

»Ne morem si pomoči,« mu je odgovoril Švejk resno. »pri vojakih so me zbog slaboumnosti superarbitrirali in službeno po posebni komisiji proglasili za bebca. Veljam tedaj kot službeni bebec.«

Gospod s tipom zločinca je siknil skozi zobe:

»To, česar vas dolže in kar ste storili, pričuje, da imate vseh petero koles v glavi.«

Potlej je naštel Švejkju celo vrsto različnih zločinov, začenši z veleizdajo in končavši pri razžaljenju Veličanstva in članov cesarske hiše. V sredini te skupine je bilo odobravanje umora nadvojvode Ferdinanda; iz njega se je razrasla veja novih zločinov, med katerimi je najvidneje bleščal zločin podžiganja k uporu, ker se je vse to zgodilo v javnem lokalu.

»Kaj pravite k temu?« je vprašal zmagoslavno gospod s potezami zverinske okrutnosti.

»Veliko grehov ste mi našтели,« je odvrnil Švejk z nedolžno naivnostjo »in vse mi je na moč v škodo.«

»Glejte no, torej priznavate!«

»Vse priznavam, zakaj strogost mora biti; brez nje ne pridemo nikamor. Kakor takrat, ko sem služil pri vojakih...«

»Molčite!« je zavpil policijski svetnik nad Švejkom. »Govorite, če vas bom kaj vprašal. Razumete?«

»Kako ne bi razumel,« je rekel Švejk, »pokorno javljam, da razumem in da se znam orientirati v vsem, kar izvolijo oni reči.«

»S kom imate stike?«

»S svojo strežnico, blagorodje.«

»V tukajšnjih političnih krogih nimate znanca?«

»Imam, blagorodje, Kupujem si opoldansko izdajo »Narodne Politike.«

»Ven!« je zavpil gospod z zverinskim obličjem.

Ko so ga potiskali iz pisarne, je Švejk rekel:

»Lahko noč, blagorodje.«

Vrnivši se v celico, je povedal vsem aretirancem, da je zaslihanje vrlo lahko. »Malo kriče nad tabo, potlej pa te nazeženejo.«

»V prejšnjih časih,« je Švejk nadaljeval, »je bilo hujše. Nekoč sem bral v neki knjigi, da so morali oboženci hoditi po razbeljenem železu in piti raztopljen svinec, če so hoteli dokazati nedolžnost. Ali pa so dali takemu-le človeku na noge španske črevlje in ga obesili na žrebelj, če ni hotel priznati; tudi so mu utegnili žgati boke z bakljo, kakor so to storili pri sv. Janezu Nepomuškem. Le-ta je baje pri tem rjovel, kakor če bi ga bili klali in ni nehal, dokler ga niso vrgli v nepremočljivi vreči z Eliščinega mostu. Takih slučajev je bilo več. In so človeka nadevetnajstili ali ga nataknili na kol kje v muzeju. Če so ga potem vrgli v ječo, se je čutil kakor da bi se bil na novo rodil.«

»Danes je kaj lahka reč, biti zaprt,« je modroval Švejk. »Nič te ne pretepajo, nič ti ne nadevajo španskih črevljev; slamnico imaš, da se izpočiješ in še toliko prostora, da nismo drug na drugem. Dobivamo juho, dajejo nam kruh in prineso vrč vode; stranišče imamo kar pod nosom. V vsem se vidi napredek. Res je, k zasliševanju je malce daleč, čez tri hodnike moraš, pa nadstropje višje; ali zato je po hodnikih čisto in živahno. Tega vodijo tja, drugega drugam, drenja se mlado in staro, moški in ženske. Veseli vas, da vsaj sami niste. Vsakdo gre mirno po svoji poti in nikomur se ni treba bati, da mu v pisarni poreko: »Tako smo se torej pomenili, a jutri vam damo petindvajset ali pa vam posmodimo boke, kakor vam drago.« Za me bi bila težka izbira in

mislim, da bi bil vsak izmed nas v takem trenutku na moč v neprimoliki. Da, dandanašnji so se razmere v naš prid popravile.«

Prav v trenutku, ko je končal zagovor modernega kaznovanja državljanov, je paznik odprl vrata in vzdiknil:

»Švejk, obleci se in pojdi k zasliševanju!«

»No, pa se oblečem,« je odvrnil Švejk, bodi, če hočete, ali bojim se, da bo pomota, saj so me enkrat že nagnali od zasliševanja. Bojim se tudi, da se bodo ostali gospodje, ki so z menoj, jezili name, če pojdem dvakrat zaporedoma k zasliševanju, med tem ko oni nocoj niti enkrat niso bili pred stroгим gospodom. Nemara bodo ljubosumni na me.«

»Zlezi no ven in ne čvekaj,« se je glasil odgovor na Švejkove žentlenske opazke.

Švejk je zopet stopil pred gospoda zločinskega tipa, ki ga je vprašal s trdim in neizprosnim glasom kar brez ovinkov:

»Ali priznavate vse, kar smo vam naštehi?«

Švejk je uprl svoje dobre, modre oči na strogega človeka in rekel mehko:

»Če želijo, blagorodje, da bi priznal, pa priznam; meni to ne more škodovati. Ali če porečete: »Švejk, ničesar ne priznaj! — se bom izvijal, dokler mi ne raztrgate života.«

Gospod je nekaj čečkal po aktih in nato ponudil Švejku pero, češ, naj podpiše.

In Švejk je podpisal Bretschneiderjevo ovadbo in ž njo vred dodatek:

Vse zgoraj označene obdolžitve proti meni so resnične. Jožef Švejk.

Ko je podpisal, se je obrnil k strogemu gospodu, rekoč:

»Ali naj še kaj podpišem? Ali pa naj pridem jutri zjutraj?«

»Jutri vas prepeljejo h kazenskemu sodišču,« mu je odvrnil.

»Ob kateri uri, blagorodje? Za Kriščevo voljo, da ne bi zaspal.«

»Ven!« je zagrmelo nocoj že drugič nad Švejkom z nasprotne strani mize, pred katero je stal.

Ko se je vračal v svoje zamreženo stanovanje, je rekel Švejk stražniku, ki ga je spremljal:

»Vse gre gladko kakor namazana kolesa.«

Kadar so se zaprla vrata za njim, so ga tovariši obsipali z vprašanji, ki je nanje odvrnil dovolj jasno:

»Pravkar sem priznal, da sem najbrže ubil nadvojvodo Ferdinanda.«

Šest mož se je prestrašeno skrilo pod zakrpane odeje, edini Bosanec je dejal:

»Dobro došli.«

Ko se je vzleknil k počitku, je Švejk vzdihnil:

»Kako neumno, da mi v tej hiši ur budilk«. Zjutraj pa so ga predramili tudi brez budilke. Točno ob šestih uri so prepeljali Švejka v vozu, ki so mu pravili poznavalci razmer »zeleni Anton«, v prostore kazenskega sodišča.

»Ptič, ki zgodaj vstane, daleč prileti,« je rekel Švejk svojim sopotnikom, ko je »zeleni Anton« odhajal skozi vrata policijskega ravnateljstva.

Mimogrede . . .

V Londonu je izšla zanimiva knjiga Flore Sandes «Avtobiografija ženske vojaka med svetovno vojno». Avtorica te knjige, ki ji menda ni enake v svetovni literaturi, je član jugoslovenske vojske. Med vojno je prišla z neko londonsko ambulanco v Srbijo. Vloga bolniške strežnice pa ji ni nič kaj prijala. Kmalu je zamenjala belo strežniško avbo z vojaško čepico. Postala je srbski častnik in je šla z umikajočo se vojsko čez Albanijo.

Njeni spomini so pisani zelo živahno in mikajo čitatelja zlasti zbog tega, ker ženska vse drugače od moškega doživ-

lja in presoja vojne dogodke. Miss Flora Sandes živi zdaj v Londonu in se ob slavnostnih prilikah rada obleče v uniformo jugoslovenskega kapetana ter se opaše z bridko sabljo. V londonskih salonih vzbuja zbog tega izredno pozornost.

Sigurno bodo njeni spomini že kmalu prevedeni v srbohrvaščino.

*

«L'Europe centrale» beleži, da se v Rumuniji zelo vznemirjajo zaradi delovanja baptističnih, adventističnih in drugih misijonarjev, ki prihajajo zalo-

ženi z ameriškim in angleškim denarjem med ovce rumunske pravoslavne cerkve, da bi jih zvabili na svojo stran. Zdaj so baje odkrili, da uganjajo ti misijonarji tudi defetistično propagando; v neki molilnici so našli v Rusiji izdelan film, ki se v njem zasmehuje pravoslavna cerkev. V zadnjem času je več «izpreobrnjenih» vojakov odložilo orožje, češ, da se ne spodobi za kristjana, da bi nosil morilno orožje. List pristavlja, da je rumunski strah odveč: tuje verske zeli ne uspevajo več v domači zemlji. Zanimivo je, da je neka angleška cerkev izdelala l. 1870. obsežen načrt za izpreobrnitev ruskih Židov. Ni štedila ne z misijonarji in ne z denarjem. Čez 33 let je naredila bilanco: v tej dobi se je izpreobrnilo 361 Židov izmed 6 milijonov, ki jih je štel rusko carstvo.

★

Madžari so kaj ponosni na svojo kulturo; neradi pa povedo tujcem, koliko so sodelovali pri madžarski kulturi Slovani, Nemci in Zidje. Nekoliko podatkov: Največji madžarski slikar je Nемеc Munkácsy-Lieb. Eden najslavnejših madžarskih kiparjev je nedavno umrl Strobl, po rodu Slovak. Slovanskega rodu sta nadalje pesnik Petöfi in humorist Miksráth, medtem ko je materni jezik največjega oficijelnega pisatelja na Ogrskem Ferencza Herczegha — nemški. Minule dni je umrl v Budimpešti katoliški škof v Székesfehérváru Mgr. Proházska, ki slovi kot odličen pisatelj, zlasti na religioznem področju; rodil se je v Nitri na Slovaškem. Oče mu je bil pristen Čeh. Ko so ondan slavili Madžari v Košicah najboljšega madžarskega pesnika na Slovaškem Lászká Mécs, je redkokdo vedel, da je njegovo pravo ime Mlynarčík in da poteka iz pristin slovaške rodbine.

★

V Londonu se bo v kratkem vprizovala drama, čije avtor je sam grof Michael Károlyi, bivši prezident madžarske republike. Za dramo se kaže precejšnje zanimanje, ker Károlyi — sam večleten emigrant — opisuje usodo emigrantov in do neke mere usodo svoje domovine. Junak tega komada je neki državnik, ki ga njegovi pristaši obožujejo, dokler je v izgnanstvu; kakor hitro pa se vrne v domovino, ga ubijejo.

★

Sovjetska vlada v Moskvi je izdala pred kratkim peti in zadnji zvezek korespondence med pokojnim ruskim carjem Nikolajem II. in njegovo ženo, carico Aleksandro. Pisma, ki so objavljena v tej knjigi, potrjujejo trditve raznih zgodovinarjev ruske revolucije, da je bil v zadnjih dveh letih dejanski vladar Rusije zloglasni menih Rasputin. S pismi je gladko ovržena sicer kavalska, vendar pa zgodovinsko nevzdržna obramba ruskega carja in carice s strani reakcionarnih politikov in političnih zgodovinarjev. Vidi se, da so se vsa imenovanja in demisije ministrov in visokih državnih funkcionarjev v letih 1916. in 1917. izvršila na intervencijo — Rasputina, ki je izrabljajal carico kot orodje za svoje smotre. Pod Rasputinovim vplivom je carica vse do zadnjega dne prigovarjala carju, da naj v ničemer ne ugodi zahtevam liberalnih in ustavnih strank. V nekem pismu z dne 6. decembra mu piše, da bodi pravi samodržec in da v vseh rečeh poslušaj njene (caričine) nasvete in nasvete «našega prijatelja» (Rasputina). Tri dni pred revolucijo mu je pisala, da naj prisili desničarske nezadovoljneže k molku, češ, pred carjem bi morali vsi trepetati, ne pa mu svetovati ali se upirati. «To, česar nam je treba,» piše carica, «je knut». Celo tistega dne, ko je moral car odstopiti, mu je carica pisala: «Prisegam ti s svojim življenjem, da boš zopet zasedel prestol. Sigurna sem, da bo vsa armada vstala pokoncú za te.» Kako dobro pa je bila ruska carica informirana o položaju, priča sledeč odstavek v istem pismu: «Tam spodaj je revolucija. Viljem je mrtev, njegov sin ranjen. To je delo framazonov.» (L' Europe nouvelle.)

.....

Iz zgodovine sporta.

Sportne tekme v Angliji, zibelki sporta, imajo za seboj več kot stoletno tradicijo. Početek nogometa sega celo 600 let nazaj; že l. 1314. je Eduard II. zabranil igranje nogometa v londonskih ulicah. V srednjem veku so poznali tudi v Nemčiji nekako igro z žogami, ki so jo igrali posebno dijaki v mestu Halle. Igra je sličila današnjemu *tenisu*. Tudi v Italiji so začeli kmalu rabiti usnjato žogo. Tako nam poroča kronika, da se je vršila 17. februarja 1529 v Firenci prva nogometna tekma, ki pa se je, kajpa, močno razločevala od današnjega nogometa.

Izmed modernih iger se je *cricket* v Angliji najprej uveljavil. Tako je bila l. 1730. prva reprezentativna *cricket*-tekma v Richmondu med moštvoma Surrey in Middlesex. Med klasičnimi *konjskimi dirkami*, ki se do današnjega dne redno vrše je najstarejša angleški *derby*, ki se je vršil prvič l. 1780. na klasičnem dirkališču v Epsomu. Prvi mednarodni *boks-match* z rokavicami sta izvojevala l. 1811. v Angliji Anglež Barclay in Francoz Molineux. Že eno leto pozneje so vpeljali *atletiko* v vojaških šolah v Woolwichu. Početek današnjega kolesa sega v l. 1817., ko je iznašel Drais po njem imenovano *draisino*.

Prva *vestaška tekma* med univerzama Oxford in Cambridge se je vršila l. 1829. in že dve leti kasneje se je izvojevala prva *tekma za svetovno prvenstvo s skulterji*, ki si jo je priboril Campbell. Senzacionalen je bil *baks-match* med Kellyjem in Smithom v Melbourneu l. 1855., ki je trajal

celih 6 in 1 četrt ure. Takrat so trajali *boks-matchi* toliko časa, da se nasprotnik ni mogel več dvigniti.

L. 1863. je prineslo ustanovitev angleškega nogometnega saveza dne 26. oktobra. Pomembno v zgodovini sporta je dalje l. 1875. Angleški kapitan Andrew Webb je presenetil svet s *preplavanjem rokavskega preliva* dne 24. in 25. avgusta. Leto kasneje je bil registriran prvi *kolesarski svetovni rekord na uro*, ko je prevozil Anglež Dodds v Cambridgeu 25.508 km. Kot prvi je dosegel naslov *svetovnega prvaka v bosku* l. 1880. American Paddy Ryan. V prvi newyorški *šestdnevni dirki*, ki pa se je izvršila kot dirka posameznikov, je zmagal l. 1893. Schock z 2575 km. Prvo *amatersko svetovno prvenstvo na kratke proge* si je priboril l. 1893. American Zimmermann. V istem letu so se izvršile prve *vestaške tekme* za evropsko prvenstvo v Orti (Italija). Svica je zmagala v šterici, Francija v osmici, Belgija v enojki. Leto 1896. nam je prineslo novodobne *olimpijske igre* v Atenah. Okolu l. 1900. se je začel močno razvijati *letalski sport*; l. 1897. je poletel Francoz Clement Ader 300 m daleč, uspeh, ki je takrat izzval velikansko začudenje.

In če bi ti sportniki, bodisi letalci, tekači, bokserji, plavači itd. danes vstali, bi videli, da so bili njihovi uspehi v primeri z današnjimi, otročarije. In tudi današnji rekordi ne bodo večni, kajti maksimum človeške moči še davno ni izčrpan.

William Harvey in njegovo odkritje.

Dne 1. aprila prihodnje leto bo poteklo 350 let, ko se je v Folkstonu na Angleškem rodil William Harvey, ki je odkril kroženje krvi. Bil je eden največjih raziskovalcev in zdravnikov vseh časov in je s svojim odkritjem popolnoma preobrazil nauk o razvoju. Sredi hrušča tridesetletne vojne (1628) je izšla v Frankfurtu ob Meni Harveyeva >Anatomska - eksperimentalna študija o gibanju srea in krvi pri živalih<. Navidezno neznačajna knjižica, obsegajoča 72 strani, je povzročila popoln preobrat v dotodanjih nazorih anatomov in je otvorila novo epoko v zdravstvu. Spis je sad 26 letnega dela in nešteto poizkusov, katerih izvedba se je morala boriti z neverjetnimi težkočami vseh vrst, in je mahoma jasno obsvetlil doslej tako temne in sporne nauke o kroženju krvi. Kar se danes učimo že po osnovnih šolah in kar nam kažejo navadni modeli, je bilo za one čase nekaj nečuvnega. Seveda so Harveyevi so-

dobniki sprejeli njegovo odkritje z zavistjo, zlobo in negodovanjem. Imenovali so ga posmehljivo >circulatorja<, >mazača<, >razčlenjevalca mrčesa, žab in druge golazni< i. t. d. Javnost je menila o njem, da je prismuknjen, radi česar je izgubil mnogo prijateljev. Ko pa ga je kralj Karel I. l. 1633 imenoval za svojega dvornega zdravnika, je njegov ugled zrastel. Kralj je podpiral svojega varovanca pri njegovem znanstvenem delu, mu dajal na razpolago živali iz svojega parka, da je delal na njih poizkuse in je tem čisto tudi sam prisostvoval. L. 1633 je prišel Harvey na Dunaj, kjer je nadaljeval s svojimi znanstvenimi deli. Veliko zadoščenje je doživel, ko je bilo po dvajsetletnem boju njegovo odkritje splošno priznано. Hobbes ga je slavil kot edinega učenjaka, ki je še v svojem življenju premagal zavist in povsem uveljavil svoj izhaidbo.

P. V. B.

Francoščina za samouke.

Metoda jezikovnega pouka na praktični podlagi.

11.

17.

Un bolide¹ gigantesque² tombe³
près⁴ de Rome⁵

Il va être transporté⁶ dans la capitale⁷ et offert⁸ au pape⁹

Rome, 8. novembre. — A Magliana¹⁰ près de Rome, est tombé¹¹ pendant¹² la nuit¹³ un bolide gigantesque qui a creusé¹⁴ dans le sol¹⁵ un trou¹⁶ large¹⁷ de 45 mètres.¹⁸

On travaille¹⁹ à l'extraire²⁰ en vue de²¹ le²² transporter à Rome. Il sera²³ offert en cadeau²⁴ au pape.

(Le Matin, 9. 11. 1926.)

¹ (b-bolid)	izpodnebnik, meteorolit
² (Zigãtsk)	gorostasen, -a, -o ogromen
³ (tõb)	pade
⁴ (pr)	pasti padati
⁵ (rõm)	blizu
⁶ (ilva-tr-trãspõrte)	Rim
⁷ (la-kapital)	[on gre biti peljan] = prepeljali ga bodo
⁸ (õfir)	transporter (trãspõrte) prenesti, prepeljati
⁹ (pap)	glavno mesto
¹⁰ [laška vas]	poklonjen
¹¹ (õ-tõbe)	offrir (õfir) ponuditi; pokloniti
¹² (pãdã)	papež
¹³ (la-nõij)	[laška vas]
¹⁴ (a-krõze)	je padel
¹⁵ (la-sõl)	tekem } ponoči
¹⁶ (õ-tru)	luknja
¹⁷ (l-rõ)	širok -a, -o
¹⁸ (mãtr)	metri, -ov
¹⁹ (õ-travãj)	delo se, delajo
²⁰ (lãkstrãr)	travailler (travãjer) delati
²¹ (ãvõ-dã)	[mesto le extraire] ga izvleči
²² (la)	extraire (ãkstrãr) izvleči, izdreti
²³ (il-sõra)	z namenom
²⁴ (ã-kado)	ga
	on bo
	v dar

18.

La neige¹ tombe² abondamment³
en⁴ province.⁵

On signale⁶ de divers⁷ côtés⁸ des chutes⁹ abondantes¹⁰ de neige en France.¹¹ Sur¹² les hauts¹³ plateaux¹⁴ du Centre,¹⁵ la couche¹⁶ dépasse¹⁷ 50 centimètres,¹⁸ et dans les régions¹⁹ élevées²⁰

des Alpes²¹ et des Pyrénées,²² on enregistre²³ des masses²⁴ qui, à certains endroits,²⁵ dépassent 1 mètre de hauteur.²⁶ A Bonneville²⁷ (Savoie)²⁸ la neige tombe sans répit²⁹ depuis³⁰ vingt-

¹ (la-nãz)	sneg
² (tõb)	pada
³ (abãdamã)	tomber (tõbe) pasti, padati
⁴ (ã)	obilno
⁵ (prõvõs)	v, na
⁶ (õ-sinjal)	pokrajina, dežela
⁷ (divãr)	javljajo
⁸ (kote)	signaler (sinjale) javiti, javljati
⁹ (de-sõt)	razli'ni
¹⁰ (abõdãt)	m. divers (divãr) razični, razen
¹¹ (fr s)	ž. diverse (divãrs) različna, razna
¹² (sõr)	(kote) strani
¹³ (õ)	le côté (la-kote) stran
¹⁴ (õ)	(de-sõt) padanje
¹⁵ (õ)	la chute (la-sõt) padanje, padec
¹⁶ (õ)	(abõdãt) obilne
¹⁷ (õ)	m. abondant (abõdã) obilen
¹⁸ (õ)	ž. abondante (abõdãt) obilna
¹⁹ (fr s)	Francija
²⁰ (õ)	na
²¹ (õ)	m. 'haut(õ) visoki [množ.]
²² (õ)	ž. 'haute (õt) visoka
²³ (plato)	(plato) pianote
²⁴ (õ)	le plateau (la-plato) planota
²⁵ (õ)	(sõr-le-õ-plato)
²⁶ (õ)	francoska Centralna planota
²⁷ (õ)	le centre (la-sãtr) središče
²⁸ (õ)	(la-kuš) plast
²⁹ (õ)	(dãpas) presega
³⁰ (õ)	dãpasser (dãpãse) presegati, prekorãiti
³¹ (õ)	(sãtimãtr) centrimetri, -ov
³² (õ)	(le-režjõ) pokrajine
³³ (õ)	la région (la-režjõ) pokrajina
³⁴ (õ)	(z-elve) vzvišene, visoke
³⁵ (õ)	(de-zãlp) [od] Alp
³⁶ (õ)	les Alpes (le-zãlp) Alpe
³⁷ (õ)	(pi-ene) Pi-eneji
³⁸ (õ)	(õ-nãrãžistr) vknjižujejo, javljajo
³⁹ (õ)	enregistrer (ãrãžistrã) vknjižiti
⁴⁰ (õ)	(de-mãs) mn. žine
⁴¹ (õ)	la masse (la-mãs) množina
⁴² (õ)	(ã-sãrtã-zãdrwa) na nekaterih mestih
⁴³ (õ)	(dã-õtãr) [od] višine
⁴⁴ (õ)	(bonvil) [kraj]
⁴⁵ (õ)	(savwa) francoska alpska pokrajina
⁴⁶ (õ)	(sã-repi) brez prestanka, nepretrgoma
⁴⁷ (õ)	le répit (la-repi) o'log
⁴⁸ (õ)	(dãpãt) [od]

.....

Opomba. Ker je bilo na tej strani metode več tiskovnih napak in je razen tega pri tisku precej õrk, posebno majhnih, izpadlo, prinašamo zadnjo stran še enkrat, na kar uãence metode posebej opozarjamo.

quatre heures, et le service³¹ des Ponts-et-Chaussées³² doit³³ déblayer³⁴ toutes³⁵ les routes.³⁶ On la³⁷ signale également³⁸ sur plusieurs³⁹ points,⁴⁰ dans le midi,⁴¹ en des régions⁴² où⁴³ son apparition⁴⁴ est très⁴⁵ rare.⁴⁶ Ce froid⁴⁷ subit⁴⁸ y⁴⁹ cause,⁵⁰ d'ailleurs,⁵¹ de grandes inquiétudes⁵² pour les vergers,⁵³ à cause du⁵⁴ refoulement⁵⁵ de sève⁵⁶ qu'il provoque.⁵⁷

(Le Quotidien 24. I. 1927)

31 (la-sarvis)	služba, uprava
32 (dep ⁶⁰ -ze-dešose)	mostov in cest
33 (dwa)	mora
devoir (devwar)	morati
34 (deblje)	čistiti
35 (tut)	vse
tout (tu) ves, toute (tuf) vsa	
36 (le-rut)	ceste
37 (la)	jo [namreč la neige]; ga
38 (egalmə)	ravno tako, tudi
39 (plüzjœr)	več
40 (ow)	točke
le point (la-pw)	točka
41 (la-midi)	poldne; jug
42 (ə-de-režjœ)	vo pokrajinah
43 (u)	kjer
44 (aparisjœ)	pjavljenje, prikazen
45 (tr)	zelo
46 (rar)	redak, redka
47 (trwa)	mraz
48 (sübi)	nenaaden, nagel
49 (i)	tam
50 (koz)	povzroč
causer (koze)	rov-ročiti, povzročati
51 (dajœr)	razen tega
52 (da-gräd-z'kjetüd)	velika
53 (le-vurže)	vznemirjenja, velike skrbi
54 (a-koz-dü)	sadovnjaki
55 (rafulmə)	zaradi
56 (sev)	potiskanje nazaj
57 (kil-prövok)	rastlinski sok [la sève]
provoquer (prövœke)	ki ga izzove
	provokati

Razlaga.

11.) Mere in uteži.

Dolgotne mere.

le millimètre (lə-milimətr)	milimeter
le centimètre (lə-sətimətr)	centimeter
le décimètre (lə-desimətr)	decimeter
le mètre (lə-mətr)	meter
le kilomètre (lə-kilomətr)	kilometer

Ploščinske mere.

le mètre carré (lə-mətr-kare)	kvadratni m.
le kilomètre carré (lə-kilomətr-kare)	kvadratni kilometer

Prostorninske mere.

le mètre cube (lə-mətr-kub)	kubični meter, itd.
le litre (le-litr)	liter
l'hactolitre (ləktolitr)	hektoliter

Uteži.

le milligramme (lə-miligram)	miligram
le gramme (lə-gram)	gram
le décagramme (lə-dekagram)	dekagram

la livre (la-livr)	funt
le demi-kilo (lə dmi-kilo)	pol kile
le kilogramme (lə-kilogram)	kilo-
le kilo (lə-kilo)	gram
le quintal (lə-kvintal)	cent, stot
la tonne (la-ton)	tona (1000 kg)

19.

LA GRIPPE¹

Très² nombreux³ malades⁴ à Epinal⁵

EPINAL, 16 janvier. — Telegr.⁶ *Matin*. — L'épidémie⁷ de grippe, qui a fait⁸ des ravages⁹ dans une grande¹⁰ partie¹¹ de la France,¹² sévit¹³ actuellement¹⁴ dans la région¹⁵ d'Epinal, où¹⁶ plusieurs¹⁷ milliers¹⁸ de cas¹⁹ sont signalés.²⁰

(Le *Matin*, 17. I. 1927)

1 (la-grip)	hripa, influenza, španška [bolezen]
2 (tr)	zelo
3 (nœbrœ)	številni
m. nombreux (nœbrœ) št. višen	
ž. nombreuses (nœbrœ) številna	
4 (malad)	bolnik
5 (epinal)	[francosko mesto]
6 okrajšava za télégramme (telegram)	
7 (le-idemi)	epidemija
8 (a-fe)	je napravil -a
faire (f-r)	napraviti
9 (de-ravaž)	opustošenja
10 (gräd)	velika
11 (parti)	del
12 (la-fräs)	Francija
13 (sevi)	razsaja
sévir (sevir)	razsajati
14 (aktü:ma)	sodobno, sedaj
m. actuel (aktü:l) sodoben	
ž. actuelle (ak ü:l) sodobna	
15 (la-režjœ)	okrajina
16 (u)	kjer
17 (plüzjœr)	več
18 (milje)	isoči
19 (œa-ka)	slučajev
20 (sœ-sinjœle)	so javljeni, je javljenih